

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VII., Lövölde-tér 2/a.

Telefonszám: 95—28.

POLITIKAI JELLEGŰ,
ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Szerkeszti: SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve 20 K

Fél évre — — — — — 10 „

Negyed évre -- -- -- 5 „

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Lecke az álkulturának.

Lassankint a köztudatba kezd átmenni, hogy az emberiség történelme mégis más valami, mint az uralkodók krónikája. Mi még úgy tanultuk és az volt közöttünk a legjobb „történész”, aki el tudta mondani, hogy a legelső névszerint ismert Faraótól napjainkig, melyik uralkodó honnan, meddig uralkodott és mely csatákban, háborúkban vett részt, hol és mikor győzött, hol és mikor szenvedett vereséget. Ha ilyen dátumot nem tudott felmutatni, akkor neki köszönhetette országa a békét és a tudományok, művészetek, ipar és kereskedelem fellendülését. Amit itt mondok, természetesen nem azt jelenti, hogy az uralkodók egyéni hajlandóságai nincsenek befolyással az országok fejlődésére. Nem is jelentheti azt, már azért sem, mert hiszen az uralkodó a maga egyéni hajlandóságai szerint fogja — lehetőleg megválasztani tanácsadóit. Inkább azt kívántam az előrebocsájtottakkal kifejezésre juttatni, hogy a mai kultúrnépeknél az uralkodók hajlandóságai csak egy része a népben uralkodó szellemnek, felfogásoknak és meggyőződéseknek és hogy a nép irányítja ilyen módon, talán sokak által még ma is észre sem véve, az államok sorsát.

A történelmi materializmusnak nevezett legujabb hajtása a történelemtudománynak sikerrel mutatta ki a gazdasági törekvések és szükségleteknek döntő befolyását az államok fejlődésére a népek életének még olyan térein is, amelyek az ethikai, szellemi életre tartoznak. Sokszor az uralkodók nyáron át valamely fürdőhelyen idylli egyetértésben cserélgettek komplementumokat, amikor otthon már erősen készültek a háborúra, amelyet a nép életérdeke sürgetett.

Amit a történelmi materializmus az uralkodók történetéről kimutatott, áll természetesen az ugynevezett uralkodói osztályok fejlődésére is. Sokszor ezek helyettesítik a népet, ezek vállalják magukra a „nemzet” szerepét és testesítik

meg gyakran azt az akadályt, mely az uralkodót a tulajdonképeni néptől elválasztja. Az uralkodó osztályok a maguk aspirációi, a maguk érdekei szerint irányítják az államok sorsát, állapítják meg a jogot és az igazságszolgáltatás soká és sokszor tulajdonképen az uralkodó osztályoknak szolgálatat igazságot — illetve igazságtalanságot. A legmegbízhatóbb támasza az uralkodó osztályok nemzeti aspirációinak az uralkodó egyház, bár gyakran találkozzunk azzal a jelenséggel, hogy az egyház uralkodó osztályai ellen az egyház népe, az egyház plebs-e lázong.

Európában ma már csak egy állam van, amelyet az itt vázolt minta szerint kormányoznak: *Oroszország*. Senki emberfia nem ismeri tüzetesen az uralkodó egyéni dispozicióit. Csak azt tudjuk valamennyien, hogy Oroszországon az uralkodó osztályok érdekeinek szolgálatában áll a „jog, törvény és igazság”. Ezeket az érdekeket szentekké avatta az orosz egyház és ennek a védő pajzsa alatt kioznak, kivégeznek, deportálnak évente ezreket meg ezreket, akik bármely okból nem honorálják ezeket a most említett szentségeket.

A nép tür, szenved, lázong. A türés és szenvedés az uralkodó osztályok felfogása szerint — kötelesség; a lázongás pedig minden eszközzel elnyomandó. Ez már nem mindig sikerül. Mert nagy dolog, ha az orosz nép lázong, mely századok óta az alkoholista fatalizmusával tür, szenved, koplal és züllik. Az orosz néphez is hozzáfértek a modern ideák, az öntudatnak nyomai mutatkoztak e népnél is, úgy, hogy a „nemzet” köreiben gondoskodni kezdtek azon, vajjon a vér, a börtön, a deportáció és a kancsuka megfelelő gyógyszerek-e azon modern ideákkal szemben, melyek a „természeténél fogva hü orosz népet” megfertőztették.

Gondolkodtak és megint csak arra az eredményre jutottak, hogy nekik — már mint az uralkodó osztályoknak — lenniök kell, a népnek pedig csak annyiban, amennyiben az ő szekerüket

tolja. Foglalkozást kell adni a jó orosz népnek és foglalkozásnak odadobták neki a — zsidókat. Ezek minden bajnak az okai. És ha a pogromok, amelyeket a keresztény erkölcsök nagyobb dicsőségére hivatalból szerveztek, a nép baján nem is lendítettek sokat, akadt egy terrenum, ahol a föld népe teljes keresztény mivoltában találkozott, egyetérthetett az urakkal. Mégis csak valaki az igaz orosz ember is, van valaki, akinél ő is különb és ez — a zsidó.

Európa államainak uralkodói és kormányai diplomatikus egykedvűséggel nézték ezeket a hivatalos mézszárlásokat — sőt a legszentebb magyar publicistikai organum vérszomjas álszenteskedéssel kilátásba helyezett nem egyszer hasonló jókat, a jó magyar népnek is. Talán megfelel ez a hivatalos kultúra kódexének, bár tudjuk, hogy ugyanazon Oroszország a balkáni keresztények érdekében háborút viselt Törökország ellen és egész Európa megfenyegette Törökországot — nagyon helyesen — az örmények mézszárlásai miatt, holott az örmények csakugy Törökország belső ügye, mint a zsidók Oroszország belső ügye. De a keresztény államok keresztény diplomáciája tudja, mikor kell mosolyogni és mikor kell felhőket látni a diplomáciai égen.

A zsidó, mint villámhárító tetszett a hivatalos Oroszországnak és hogy egész munkát végezzen, elzárta Oroszország szent határait még a külföldi zsidók előtt is — hetediziglen. Világhírű művészek, tudósok kénytelenek voltak visszafordulni ezen legkeresztényebb ország határainál, nehogy megfertőzzék a vértenger árán „megnyugtatót” orosz népet. Sőt az amerikai Egyesült Államok zsidó vallásu nagykövetének is megtiltották az orosz határ átlépését.

Itt kezdődik azután az a vakság, mellyel azokat sujtja a sors, akiket meg akar verni. Mig az európai államok kormányai nem vettek tudomást a saját honpolgáraikon ejtett sérelemtől és így akarva, akaratlan, megerősítették az orosz felfogást, hogy pl. Kurz Zelma vagy Ehrlich professzor és mások nem teljes értékű állampolgárok, addig az északamerikai Unió kormánya nem üz kisdéd keresztény játékokat polgárai jogegyenlőségével. Vallás szerint nem osztályozhatók a jogok tekintetében az Unió polgárai és aki egy amerikai állampolgárt megsért, csak azért, mert zsidó, az megsérti az Uniót, az megszegi azt az államszerződést, melyet az Unióval kötött. Azt lehetne mondani, hogy Taft elnök becsületbeli kérdéssé tette az orosz-zsidó kérdést az Unióhoz való vonatkozásaiban és mivel ő úgy vélte, hogy Oroszország nem méltó arra, hogy szerződéses vi-

szonyban legyen az Unióval, felmondotta a hetven év óta érvényben lévő kereskedelmi szerződést és úgy a szenátus, mint a képviselőház egyhangulag jóváhagyta Taft elnök eljárását.

Én nem tudom, minő gazdasági jelentősége van ennek a szerződésnek Oroszországra nézve; Oroszország jövő magatartása ezen jelentőség szerint fog kialakulni. Annyit tudok, hogy az Unió hatalmas leckét adott az európai kormányoknak, akik kacérkodnak a liberalizmussal, a demokráciával, keresztény államoknak nevezik magukat és bölcsen hallgatnak, mikor a szomszédban a legvadabb barbársággal a sárba rántanak mindent, ami kultúra, ami emberiség. Az Unio elnöke megmutatta, hogy mivel tartozik egy modern állam kormánya a maga állampolgárainak. Már a régi Róma polgárát elkísérte mindenüvé az a tudat, hogy „civis Romanus sum”, míg az európai jezsuitáskodás szemet hunyt az orosz barbárság előtt, habár idegen államok polgárait sujtotta is, mert hiszen csak zsidókról volt szó.

Van tehát mód arra, hogy az államok éreztessék az orosz barbárságról való vélekedésüket. Igaz, ehhez kultúra kell, ehhez nem elegendő a keresztény és kulturális frázisokkal való dobálódzás, melyek mögött gyakran a legbornirtabb intolerancia rejtőzik. Ehhez főképpen önönmagának megbecsülése kell, mely abban nyilvánul, hogy a gyengébbet megbecsüli, ha gyengének hiszi. De a mi diplomáciánk tele van „született bölcsekkel”, akik, ha a tükörbe néznek, mosolyogva konstatálják — bár ez uton nem mindig konstatálható biztosan — hogy ők mégis csak valakik, mert hál' Istennek, nem zsidók, tehát: kulturakeresztények. Egyéb jogcímet egyéb értékhez semmiképpen sem tudnának produkálni.

Fleischmann Sándor dr.

Glosszák a hétről.

□ Ezennel bejelentem, hogy bolond dolgot fogok cselekedni, mert vitába állok Polónyi Gézával, aki csütörtökön délelőtt a zsidók ellen tartott hatalmas beszédet a képviselőházban. Azért lesz bolond dolog ez, mert én nagyon jól tudom, hogy Polónyi mindannak, amit elmondott, az ellenkezőjét is ép olyan jól el tudta volna mondani, ép olyan meggyőződéssel, illetőleg, hadd korrigálom magamat, ép olyan meggyőződés nélkül. De azért nem lehet elzárkózni előle, vitatkozni fogok, mert a beszéd mégis a képviselőházban hangzott el, néhányan hallgatták, egy és más nyomtatásban is megjelent belőle, nézzük, mit is mondott Polónyi? Azt mondta, hogy egy és ugyanazon államban kétféle, vagy paral-

lel, vagy konkurrens világnézet uralkodik. Ahol kétféle erkölcs van, ott egy sincs, mert egyik megsemmisíti a másikat. Erre csak azt lehet mondani, hogy Polónyinak igaza van. Valószínűnek tartom, hogy ő, akinek minden ügyről kétféle véleménye van és volt, aszerint, hogy a fehér-stráfosoknak, vagy a piros-stráfosoknak volt az ügyvédje és a kijárója, ő, akinek tehát egész életében kétféle erkölcsé volt, végül ott tart, hogy aligha van neki egy is. Nincs is, bizonyíthatóan nincs, ezen a ponton tehát nem sokáig kell a vitát folytatni vele. Félek azonban, hogy a világnézetek felől se sok szót lehet koptatni Polónyival. Egy ember, aki odaáll és azt mondja, hogy a zsidóság és a kereszténység kétféle világnézet! Ez tisztára olyan, mintha valaki azt mondaná, hogy a kis cica és a nagy macska kétféle állatok. Ezen aztán már mindenki túl van: ami a kereszténységben van, az mind a zsidóságból került bele, átvétel vagy átszivárgás útján, legföljebb, hogy a kereszténység még egyébünnen is vett elemeket, de ezek az elemek se változtattak rajta annyira, hogy a kereszténység ne lenne a zsidósággal teljesen azonos világfelfogásu. Ami aztán a konfesszióról szól: gyermeki nyelvöltögetés és felnőtt gonoszság. Konfessziót az emberekkel se erkölcsök, se világnézeteik felől nem lehet tétetni. Csavargókkal mutatatták csak be az utleveleket s tolvajokat kérdezik ki a rendőrségen a szándékuk felől. Így bánnék Polónyi a zsidósággal. Ha rábizná. De mostanában már keveset biznak rája.

*

Még a kerületi antiszemita-egyesületeket se Polónyival csináltatják. Nem bizony. Két kerületnek támadt gusztusa ilyen egyesülésre s az egyik Szmrecsányi vezénylete alatt, a másik az ifju Huszár vezetésével kögűl. Ezekben az egyesülésekben, uraim, fővárosi politika lesz csinálva, immáron abban a szellemben, amire olyan régen szükségünk lett volna, tudniillik antisémi szellemben. Hogy hogyan képzelik ezt ők, egyelőre nem tudjuk, de úgy némi fogalmunk van róla a vidéki politikából, amit az ő fegyvertársaik, mint keresztény népszövetség, üznek. Nos hát, ezen a részen baj van. Budapest mégis csak egy város, itt nem olyan szomorú az analfabétákról szóló statisztika, mint oda-künn és az analfabetizmus, ugy-e ez nem vonható kétségbe, az egyetlen biztos talaja az antisemita politikának. Ahol ezt kihúzzák alóla, ott nem tud megteremni. Ne felejtjük el, hogy Bécsben is a külvárosokból indult el Lueger uralma s az intelligens városrészek csak később hajoltak meg, amikor már lehetetlen volt az ellentállás. Nyugodtan lehet tehát elnézni, hogyan alakulnak meg az egyesülések. Nem fognak városi politikát csinálni, semmilyen se fognak csinálni, mert későn jöttek. Lekéstek.

*

És hogy a Szmrecsányi és a Huszár nevénél megálljunk egy kicsit: nem méltóztattak gondolkodni rajta, hogy micsoda antiszemita renesszánsz van itt

ennek a két fiatal embernek a működése következtében? Ezek a két urak dolgoznak, mert ég bennük a tettvágy s a működésükkel, a lármájukkal foglalkoztatni tudják a közvéleményt. Tessék csak megnézni: nincs senki körülöttük, de ők elmennek, beszélnek, a lapokba benyomják eme szereplésüket és ime: itt van a nagy agitáció, amelyről már muszáj beszélni az embernek. Persze, sokat azért mégse beszélnek, de eleget, ha a hatás mellé vesszük a ható személyeket, a két fiatalurat. Igazán meg lehetnek elégedve a sikerükkel. Ha ők holnap abbahagyják a munkát, akkor — nem a reakció szűnik meg, mert a reakció az egészen más valami, az mélyebben van — hanem a hangosan megnyilatkozó antiszemitizmus, amely már régen kipusztult országunkból. Itt csendesesen szerették, vagy csendesesen nem szerették a zsidókat s csak minden harminc évben jött egy Szmrecsányi, aki lármázni kezdett. Mindig szép pillanatnyi eredménnyel s mindig maradandó hatás nélkül. Tehát dolgoznak. Hadd érezzék jól magukat, hiszen mi se érezzük rosszul magunkat.

*

Vészi József, a *Budapester Presse* főszerkesztője megkapta a tűzkeresztséget új és értékes őrhelyén: az Alkotmány már megtámadta őt és miatta a zsidóságot németesítés címén. Nos, ezen nem is kell nevetni. A magyar zsidók nem németek és nem németesítenek. És aki közülük németül ír, annál ez annyi, mintha franciául vagy angolul írta: idegen nyelven szól a külföldhöz felőlünk, magyarok felől. Vészi Józsefet köszönet és hála illeti ezért a működéséért. Már évek óta fejti ki és nagyszerű szolgálatokat tesz vele irodalomnak, gazdaságnak, politikának. Aki ezért kövel dobálja meg, az még csak nem is rosszhiszemű. Egyszerűen barbár és tudatlan. Annak Soroksárnál végződik a világ. Holott Berlin is a világon van. A mi számunkra egy kicsit Vészi József óta.

Egy riport körül.

(Személyes ügyben.)

Gabel ur, a Gabel Jakab, nagy haraggal tombol ellenem a Magyar Zsidó című álhirlapban. A legszörnyűbb injuriákat vágja a fejemhez, mert letagadtam az orkánt. Ez az orkán ugyanis az orthodox nagy-gyűlésen üvöltött volna az egységes autonómia ellen és Gabel ur, a Gabel Jakab egy gyönyörű vihar-szimfoniát nyögdecselt el róla egy opusban, amit ő komünikének keresztelt el. A jeles férfinak ez az orkán a szívéhez nőtt. És én az Egyenlőségben mégis könnyelműen azt állítottam, hogy az egész csak mese. Ott voltam, hallottam a bilkei delegátus filippikáját az egységes autonómia harcosai ellen, de egyetlen egy delegátusból se tört ki az orkán. Lehet, hogy Gábel Jakabból kitört, de akkor ez az ő legszemélyesebb orkánya volt, egy inparlamentáris közbeszólás, amit a nyilvánosság számára nem jegyeztem fel.

Ezt nem tudja nekem megbocsátani a Gabel Jakab és beélméző. *Lefiataluraz*. Macska-körmök között teszi és annyi gunyt, annyi maró szatirát fojtott bele ebbe az egy rettenetes szóba, amennyi csak elfért a két macskaköröm között. Ha meggondolom, hogy mi-csoda családi bonyodalmak támadhattak volna ebből, hát összefacsarodik a szívem és ezerféle megtorlással töröm a fejemet. Mert nem közönséges dolog ám valakit ország-világ előtt ifjuurnak bélyegezni meg. Ez éppen annyi, mintha szélhámosnak mondanának. Svindler vagyok, aki csak szimulálom az öregedést.

Husz év előtt, azt hiszem megpofoztam volna a Gabel Jakabot, ha fiatalurnak rágalmoz. De azóta — huszonkét éves voltam akkor — ifjonti heves-ségemet lehiggasztottam egypár ezer cikkben, néhány tucat novellában, vagy öt-hat regényben, most már nem pofoszkodom, ha azt mondják rólam, hogy fiatal vagyok. Sőt, nem átallok bevallani, hogy az én haragom csak műharag és ha egyáltalában reá tudnám bérni magamat arra, hogy Gabel Jakab urral kezét szorítsak, hát ezért a vérlázító sértésért megráznám az ő legorthodoxabb jobbát és azt mondanám neki: Gabel ur, ön egy nagy ember, ön visszaadta az ifjúságomat, az én elsíratott, régen elvesztett fiatalságomat, áldja meg az Isten érte.

De igazán, Gabel ur, higgye el, hogy az ön alparisága meghatott, csupa megbocsátásba lágyult bele az én haragom és ha csak rajtam volna, visszaadnám önnek az orkánját, amit olyan keservesen nélkülözött az Egyenlőség tudósításában.

Ámde az orkán az más. Hazudni még hálából se tudok és az orkánt nem hitelesítem. Semmiesetre sem hitelesítem. *Orkán nem volt és manifesztáció se volt.* Abból, amit irtam, egy betűt se vonok vissza. A bilkei Demosthenes egy megrendelt beszédet dadogott el, de éljenezni még dadogva se éljeneztek hozzá. Szavamra állítottam ezt a tudósításban és én nem az orthodox irodában tanultam meg az igazmondást, és az ujságírói tisztességet szintén nem öntől tanultam, aki még azt se tudta, milyen fán terem az író toll, mikor én már ujságíró voltam és nem is a legutolsó éppen.

Ez pedig nem polémia. Eszébe ne jusson, Gábel ur, hogy én önnel polemizálok. Egyenetlen fegyverrel nem küzdök. Előbb tanuljon meg írni, tisztelt szerkesztő ur és ha látom, hogy végre sikerült önnek letaposni az analfabéták gyermekcipőjét, hát akkor nem bánom: teinecolhatunk. De addig nem.

Én ezt a nyilvánosság számára írom, amelyet ön az álújságírók vakmerőségével megtéveszteni igyekezett. És hogy minden félremagyarázást megelőzzek, kijelentem, hogy amiket irtam, azok ujságírói megállapítások voltak, nem holmi vélemények. Engem semmiféle egyéni hangulat nem vakított meg. Hogy mennyire nem zavarhatta tisztánlátásomat az antipatia, azt abból az őszinte fájdalomból látom, amit akkor éreztem, mikor láttam, hogy annak a pár száz tisztességes orthodoxnak ön az

egyik vezére. Ha én az orthodoxiát gyűlölöm, akkor emiatt csak örülnöm kellett volna. Ellenfeleknek, ha rosszat kívánnék, higgye el, magát kívánnám nekik vezérül.

Nem bizony. Magát az orthodoxiát tisztelem és becsülöm. Bámulom a vallásos energiáját, amelyet nem tudott megtörni sem ön, sem az önhöz hasonló. És éppen azért, mert tisztelem és becsülést éreztem a delegátusai iránt is, igyekeztem szigorú hűséggel megállapítani, hogy nem rontotta meg őket az a mótely, amelyet elmérgezésükre közjük hintettek és nem akartak elszakadni az egységes zsidóságtól, csak azért, mert önök követelik.

Önök persze azt hazudják, hogy a két külön autonómia dolgában egységes volt a vezetőség és a nagygyűlés felfogása és csak a „neolog” ferdítés domborította ki a nem is létező ellentétet.

Hát hogy a nyilvánosság lássa, hogy a tisztességes orthodox sajtó a nagygyűlésről a mi megállapításainkkal egyező tényeket konstataált, leírok egy pár mondatot az orthodox *Ungarländische Jüdische Zeitung* tudósításából.

Ez az ujság, amelyet nagy és tiszteletreméltó komolysággal szerkesztenek, tudósítását ezzel kezdi:

„Ein Alp ist von tausenden jüdisch fühlenden Herzen gewichen. Der Anschlag auf die Einheit des ungarischen Judenthums ist in schmachlichster Weise missglückt und die Blasebalgtreter am Herde der Zwietracht und des Bröderkrieges sind dem verdienten Schicksal der Lächerlichkeit anheim gefallen.“

Ez a bevezetés. Aztán konstataálja:

Semmiféle orosz, vagy galíciai gyűlésen nem tapasztalható olyan szétszűrés és tanácsstalanság, az auktoritási önkény mellett olyan fegyelmetlenség, mint aminő ezen a nagygyűlésen volt. *A kongresszus minden mozzanata illegális volt.* A statutumok szerint a községek a delegátusokat megválasztják, de nem választották, hanem *egyszerűen kinevezték őket.* Továbbá azt rendeli a statutum, hogy minden község csak a maga kebeléből választhatja meg delegátusát, számos község ennek dacára más községbelinek adott mandátumot. A községek csak egy-egy küldöttet választhatnak meg a statutum szerint, de az iroda ezt a rendelkezést is felrugta és így történt, hogy Budapest *nyolc*, Nagyvárad *három* delegátust küldött.

Továbbá megállapítja ez az orthodox ujság, hogy a választás eredménye megtámadható, mert az elnökség egyhanguan megválasztottnak jelentette a jelölő-bizottságot, holott az erre vonatkozó javaslatát megellenezték. Megtámadható még azért is; mert a rabbi-bizottság megválasztására a jelölő-bizottság nem *nyolcvan*, hanem csak *negyven* nevet hozott javaslatba.

Íme ezt konstataálja az orthodox ujság és mind-ebből, ezt a következtetést vonja le:

„Dieser Kongress bedeutet für die Kanzlei eine geschichtliche Wendung von der Art, wie es der Tag von Sedan für das zweite Kaiserreich gewesen ist.“

Persze, ezt bajos elismerni és bajos megállni védekezés nélkül is. Az ilyen dolgok után csak egyet követel a közéleti tisztesség: akik kétszáz ezer zsidóval ilyen ocsmány játékot űznek, azoknak ki kell takarodni állásaikból.

Csak hogy nekik nem az orthodoxia a legfontosabb, hanem az ő hatalmi érdekük és hogy a jövedelmező állásokban továbbra is megmaradhassanak, letagadják a földrengés taláuk alatt és vigan tovább hazudnak.

A magam dolgát ezzel elintéztém volna. Be akartam bizonyítani, mennyit ér Gabel urék publicisztikája az igazmondás szempontjából és ezt bebizonyítottam. Ha kétszáz ezer zsidó meg tud tünni tudatosan hazudozókat az élén, hát ez az ő dolguk. De hogy megtűr tudatlanokat, analfabétákat, az aztán már igazán szégyen.

Hogy Gabel ur publicisztikai remekéből a legreमेkebb „kiszerveztést“ idézzem, hát ideiktatom, mit zengett az elnöki megnyitóról. Ime itt következik az elnöki cillinder és Ferencz József kabát apológiája:

„Az elnöki emelvény fölött elhelyezett nagy fal órát féltizenegyet mutatott, amikor Frankl Adolf, orthodox központi irodánk és — ebben a minőségben — egyszerűsmind a nagygyűlés elnöke, felment az elnöki emelvényre. És amint ott áll cillinderben és Ferencz József kabátban, hát ebből a fekete öltözékből még élesebben rajzolódik ki a szokottnál egy árnyalattal halványabb arca.

„A zsongó teremben egyszerre elhal minden zaj. Mély, ünnepélyes csend nehezedik a lelkekre és a terem meg a karzat tömege némán, visszafojtott lélekzettel lesi, hogy az elnök ajkán felcsendüljön a szó. De ő nem kezd beszélni mindjárt, hanem azoknak az embereknek bátorságával és nyugalmával, akik már hozzászoktak beszélni ilyen nagy tömeghez, hidegen, szótlanul szembe néz a feléje szegezett ezernyi szempárral. Nem sokáig, mindössze tán egy fél percig tart az ideggyötrő hallgatás, de ez a röpke idő ebben a nagy, néma, fojtogató csöndben egy örökkévalóságnak tetszik.

„Majd balkezével lassan jegyzetei után nyúl és bele fog a megnyitó-beszédbe. Hangja csöndesen, nyugodtan és behizelgően kél szárnyra a nagy teremben, de amikor az ő Uralkodónak kegyességéről kezd beszélni, kiérezni belőle az őszinte meghatottság halk, fátyoloszt remegését.“

Szóról-szóra így van.

Ugyan mit szól ehhez Frankl Adolf elnök ur? Mi nem szoktunk hizelegni neki, de nem tudjuk elhinni, hogy jól érzi magát abban az ideggyötrő és az örökkévalóságba behuzódó szerepbe, amibe Gabel urék lakáj-modorral olyan elragadó írástudatlansággal beugrasztják.

Szerencse, hogy Frankl Adolf ur „nem kezdett beszélni mindjárt“. Attól tartok, ha egyszer beszélni kezd, oda fordul Gabel urék felé és azt mondja neki: menjetek a fenébe.

Ujvári Péter.

Octroy.*

— Jegyzetek az autonomiáról. —

Írta: Klein József dr., kassai főrabbi.

III.

Végtelenül sajnálom, hogy e pillanatban ezek a rabbi zsinati jegyzőkönyvek nem állanak rendelkezésemre. Megjelentek nyomtatásban. A vegyes házasság kérdésével való foglalkozásom idején, 1895-ben olvastam el és most csak emlékezetből citálom őket.

Amikor az imakönyvre vonatkozó határozatokat meghozták, a nagy Frankel Zakariás, a „Darké hamisna“ szerzője ott hagyta őket. (Legelső határozatok egyike volt.) Levélben tudatta velük elhatározása okát. Másnap a levelet nyilvános ülésen tárgyalták és itt még a kifejezésre is emlékszem: „Frechheit“-szóval jellemzik Frankelt. Szakértőnek megáll az esze afölött, hogy megengedik a merített vízből álló mikvát oly helyen, ahol nincs forrásvíz. Pedig nagy tudósok is vannak közöttük, akikről lehetetlen feltenni, hogy a Chaszam Szófer vonatkozó responsumát ne ismerték volna.

Egy későbbi epigon — Wiener dr. oppelni rabbi — 1897-ban, épen a magyar congressus után mutatja be a lipcsei zsinaton híres munkáját: „Die jüdischen Speisegesetze“ stb., amely benaz összes étkezési törvények eltörlését kívánja.

Az objectív történésznek meg kell állapítani, hogy ezek csakugyan ellenségei voltak a Sulchan Aruchnak, illetve a mosaico-rabbinikus tannak,

Ezeknek szellemi utódai és szellemi — talán valóságos is — tantványai voltak néhányan az 1868. évi magyar congressuson különösen a laikusok között.

Ezeket ismerték nyilatkozataikból.

A congressus ugyan tulnyomó nagy többségében nem tartott velük egyáltalán, de az aggodóbbak teljes megnyugvást akartak velük szemben és azért akarták kimondatni azt, ami az orth. szervező szabályzat 2. §-ban expressis verbis benn van, miszerint „a Sulchan Aruchba iktatott hittörvények és szabványok megcsönkíthatlan zsinórmértékül szolgálnak a hitfelekezet és a hitközségek minden vallási hitgyakorlati és szertartási ügyeire nézve.“ Ez az aggodás és megnyugvásra való törekvés teljesen megérthető és igazolt volt. De dühös ellenzésre talált az igen kevés tényleg neolog törekvésű congressusi tagnál, akiknek a zsidóság társadalmi elismerését és társadalmi egybeolvadását célzó törekvései ugyanannak a léleknek a kifolyásai, amely a német zsidók negyvenes évi embereiben volt. Az eszmének ez a vándorlása és átplántálása még elég gyors tempóban is folyt le, ha a hatvanas években már itt volt köztünk.

Óriási hiba volt, hogy a felmerült kívánság folytán a congressus azt az előbb említett pontot mindjárt a szabályzatok elejére be nem vette. Csak a küzdő felek psychológiájának ismeretével lehet ezt a hibát megmagyarázni.

A congressus bátran kimondhatta volna, hiszen 1. az a nyilatkozat, hogy a Sulchan Aruch de bizony nem kötelező, csak egyes dühösek kiáltása volt, míg a zsinat óriási többsége ugyanis a Sulchan Aruch alapján állott és azt más összefüggésben ki is mondotta, 2. annál inkább kimondhatta volna, mert hisz' nem az egyénről volt szó, hanem a hitközségről és ha a hitközség a Sulchan Aruchot vallja is nyíltan alapul, azért azok az igazi neolog érzelmű német utódok a saját személyükre nézve nem lettek volna több korlátozásnak alávetve, mint számtalan, a Sulchan Aruch alapján álló igazhitű ortho-

* L. lapunk 49. számát.

dox hitközség tagjai, akik között fölös számmal akadnak tréfitévő, szombaion pipáló és kereskedő, amellet az orgonát hivatalból gyűlölő és titokban mindig meghallgató tagok, sőt vegyes házasságban élő és gyermekeiket ki-keresztelő elnökök is.

Nyugodtabb viszonyok hözött a Sulchan Aruchra vonatkozó indítvány bizonyára meg sem születik, valamint a magyar parlamentben nem fogják indítványozni, hogy mondja ki a ház, hogy minden magyar tartozik a házáját szeretni. A két indítvány jelentősége egy és ugyanaz.

A lázas idő azonban előidézte ezt az indítványt. El kellett volna fogadni.

Ebben a formában nem mondták ki és ennek volt a vallásukat féltő parlamentárisan iskolázatlan elemekre az a hatása, ez tünt fel előttük oly színben, hogy a kongresszus a Sulchan Aruchot eltörölte. Ettől már csak egy lépés választja el azt a részint tudatos rágalmat, részint naiv hiszékenységet, hogy a kongresszus ezt az eltörlést ki is mondta.

Pedig nem mondtotta ki. Sőt kimondotta az orthodoxok indítványát más helyen, más formában, de ezt a vakdüh és elkeseredés már nem értette meg és nem méltányolta.

Orthodox szervező szabályzat I. 2. §.:

A Sulchan Aruchba igatott hittörvények és szabványok megcsönkithatatlan zsinórmértékül szolgálnak a hitfelekezet és a hitközségek minden vallási, hitgyakorlati és szertartási ügyeire nézve.

Congressusi szabályzatok és határozatok I. 43. §.:

Minden rabbi fel van jogositva és egyszersmind kötelezve:

f) a fizetési hitközségi hivatalnokok és sakterek eljárása, valamint az istentiszteleti s rituális intézményeknek szabályszerű kezelése felett a mosaico rabbinikus tan értelmében őrködni

Erről beszéltem jelen cikkem elején. Minden magyarul értő, józanul és tisztességesen gondolkodó embernek el kell ismerni, hogy ez egy és ugyanaz. Az orthodox szabály a *hitközségnek* vallási hitgyakorlati és szertartási ügyeiről szól. Ezek azonban a metszők, a fizetési hitközségi hivatalnokok (kántorok, sameszek stb.) is a rabbi által láttatnak el. A *hitközség* vallásgyakorlata ezeknek személyében nyilvánul meg. Nos? És ezeknek magatartásában a mosaico-rabbinikus tan az irányadó és kötelező. A két szöveg azonosságának épen abban van a sulypontja, miszerint, ha csak a rabbi hatásköréről volna szó, akkor a szöveg elég világos és félreérthetetlen, ha ez az öt szó „a mosaico-rabbinikus tan értelmében” hiányzik is. A rabbi joga így is világos. Igen, de így nem kötelezi őt a Sulchan-Aruch és ha kedve tartja, őrködhetik a reform szellemében is. Derűre-borura reformálhat. A „mosaico-rabbinikus tan” köti őt a Sulchan-Aruchhoz és ennek értelmében nyugszik a *hitközség* vallásgyakorlata a Sulchan-Aruchon annyira, hogy ha a rabbi az ellen vét, fegyelmet lehet ellene indítani és állását is elveszitheti.

Ami pedig már most a congresszusi szabályzatnak a rabbira vonatkozó intézkedéseit illeti: az előbbihez hasonló téves magyarázatokkal és legendákkal van dolgunk. Még congressusi rabbtól is lehet hallani azt a közszájon forgó kijelentést, hogy a congressus a rabbit „szolgává” súlyesztette le. Ez t. i. a kiélézése annak, hogy a rabbi „hivatalnokká” lett degradálva.

Hát hiszen elvégre is tényleg hivatalnok, mint ahogy a miniszterelnök is az, anélkül, hogy ezt sértőnek találna magára nézve.

A kérdés az, hogy a szabályok kivetkőztették-e a rabbit mint hivatalnokot az állása méltóságából?

Én azt mondom, hogy nem.

A congressusi szabályok I. szakaszának 40—53. §§-ai beszélnek a rabbiról.

A 40. §., amely szerint a rabbi nincs feltétlenül élethossziglan választva, a gyakorlatban nem nyújtott még épen a congressusi községekben okot panaszra. Mint elméleti sérelem fennáll az orthodoxoknál is. Igazságtalanság volna ebben a congressus rabbiellenes tendenciáját keresni.

A 41. és 42. §§. közömbösek, fontos csak az utóbbinak a vége, amely szerint a község és rabbi között kötött szerződés *nem állhat ellentétben a 43. §-sal.*

Rendkívül sok teret venne igénybe, ha az összes pontokat itt leközném. De fölösleges, hisz a szabályzat mindenkinek hozzáférhető.

A 43. §. szerint a congressusi rabbi az istentisztelet felügyelője (a. pont), tetszés szerint tarthat prédikációkat (b. pont), rendkívüli istentiszteletek rendjét és anyagát ő szabja meg (c. pont), *tarthat jesivát* (d. pont), vallásos kérdéseket ő dönt el, úgy az egyesek, mint a hitközség számára (e. pont), az összes többi, a ritus körében alkalmazott személyzetre nézve ő a felügyelő és irányító forum, akinek véleménye alapján mondja ki a hitközség a fegyelmi eljárást, a felfüggesztést, sőt az elmozdítást is (f. pont), esketést, házasságfelbontást és chalicát ő végez az általa választott ülnökökkel, ha nincs mellette több rendes rabbi (g. pont), ő az anyakönyvi hivatal vezetője (h. pont), végül az i.) pont az iskolára való befolyását biztosítaná.

Mint látjuk, ez oly teljes felsorolása a rabbi jogainak, sőt *kötelezségeinek*, (mert ez a §. így kezdődik, mint fent idéztem a bevezetést) hogy nincs orthodox rabbi Magyarországon, akinek több joga volna. Más összefüggésben ki is fogom mutatni, hogy ez a 43. §. teljesen azonos az orthodox szervező szabályzat megfelelő paragrafusával, sőt teljesebb annál.

A 44. §. itt közömbös.

(További cikkek következnek)

A modern monista mozgalom.

— Stein Lajos dr. tanár előadásának kivonata. —

Irta: Tatay Simon dr.

I.

Korunk forrongó gondolatvilágában a tudományok eredményeit földolgozó új elméletek születnek, melyek a régieket ostromolják. A lelkes ifjuság örömmel kap az olyan gondolatokon, melyek forradalmi szenvedélylyel támadják a meglevőt. Csakhamar rombolóvá lesz azután; minden porba van döntve, ami eddig tiszteletreméltó volt, minden össze van zuzva, ami évezredek büszke öröksége gyanánt szállt reánk. Pedig az ifju életkor maga még nem jogcim világfölfogások tusájában végérvényesen és kategorikusan dönteni. Egy élet munkája és tapasztalatokban kiérlelt mély megértése a problémák és dolgok lényegének ad csak illetékességet és jogot az ethika és nagy világelméleti kérdésekben ítélkezni.

A filozófiai érdeklődés napjainkban erősen nyilatkozik meg. Miután jóllaktunk a természettudomány nagy asztalánál a földerített tényekkel, melyeknek dus sokaságával a fáradhatatlan kutatás ellát minket, az átgon-dolás és eszmélkedés felé fordulunk. A tények éhszomja

(Thatsachen hunger) után az okok éhszomja (Ursachen hunger) áll be és a megismert jelenségek okát keressük. És ezzel a vallási problémák lépnek előtérbe. Mert ne gondoljuk, hogy a vallási alapkérdések egyszer s mindenkorra elavultak és végleg el vannak intézve. Évezredek óta, amióta a dolgok végső oka után sovárogoz az emberi gondolkodás, a vallási problémák mindig a gondolkodás homlokterében álltak, és ha időnként háttérbe lettek szorítva, megint újra előtérbe hozta, nem a teológiai, hanem a filozófiai buvárkodás. Bacon mondotta, hogy kevés filozófia elterel a vallástól, több filozófia Istenhez visszafut.

A mi korunk a maga túlerlélt szkepticizmusával emlékeztet arra az időre, mikor Schleiermacher (1799) filozófiai beszédeit: *Reden über die Religion an die Gebildeten unter ihrer Verächtern* szárnyra bocsátotta. Schleiermacher számvetést tett karának tudományával és filozófiájával, hogy lássa mi marad meg mindkettőből, ha egybevetik és hogyan állhatnak egymás mellett. Ha nem is azért, hogy a művelteket a vallás megvetői között más nézetekre bírjuk, azoknak szempontjából is, akik vallásukban élnek számot kell vetni a filozófiai elméletekkel. Strucpolitikát üzni, egyszerűen szemet hunyni, szerényen a falhoz huzódni, érzéketlen statisztika szerepet játszani, teljesen elzárkózni a kort a maga mélyeiben fölkavaró tudományos eszme áramlatokkal és szellemi csatákkal szemben még sem lehet. Föl kell vetni becsületesen a kérdést: megállhat-e a vallásos világlátás a mai uralkodó gondolatrendszerek között — igaz van a Feuerbachnak, aki azt a röpke szót bocsátotta világgá: kezdetben teremte az ember Istent a maga képmására.

Ez az ötletes mondás nem új — és a monizmus, korunk filozófiájának eme vezérmotívuma szintén nem új. Mind a kettőt megtaláljuk a régi görög bölcselőnél, Xenofanesnél (570—481 ante) ennél a dalos vándorbölcselőnél, aki 67 évig járta be a görög világot, énekelve, előadva belső meggyőződéseit, emelkedett gondolatait. Ő mondja; ha a marhák és oroszlánok, szobrászok lennének, isteneiket marháknak és oroszlánoknak ábrázolnák. Az ő tana szerint az istenség az alapja minden létnek, az istenség változatlan, állandó, örök egy és minden — szellemi létező egységes mindenben való és mindenben ható. Így forrottak ki egy régi bölcsész lelkéből sejtelmes a megtisztultabb fogalmak, melyek elsöpörték a görög pogány politheismust. De ez már monizmus. Mert monizmus alatt azt az elméletet értjük, mely egy principiumból magyarázza meg és vezeti le végtől végig az összes jelenségeket.

Dreys munkája a jelenkor monistikus bölcselését ismertetve annak 14 típusát vezeti elénk. De van egy tizenötödik is, mely fájdalom nincs képviselve az említett alapos tanulmányban. Ez a zsidóság filozófiája, a monotheismus. Ez is nagyszerű gondolkodás magaslátán áll és értékét nem lehet martalékul dobni gyorsan ítélő, rögtön ítélő fiatalokri hévnek, mely nagy értéket elhamarkodva, felületes könnyelműséggel vet félre. Ha az ember negyedszázadon át állott a kathedrán és a bölcsészettörténetével foglalkozva hivatásszerűen átdolgozott, áttanulmányozott minden emberi gondolatmenetet, mely mióta a bölcsészettörténet van, annak irodalmában fölmerült, akkor óvatosabban, megfontoltabban fog eljárni a monotheismus nagy gondolatának méltatózánál. Előadó ezen az alapon állva nem habozik kimondani, hogy a monotheismus a mai monista mozgalom szempontjából tekintve — nem meghaladott álláspont, nem tulszárnyalt fölfogás.

A monizmus nagyjában osztályozva háromféle.

Materialista, energikai vagy idealis. A materialismus monista szószólóinak nézete szerint az anyag az egyetlen alapja minden létnek, úgy az anyagi, mint a szellemi életnek. Vezérképviselője Haeckel, akinek bölcselétét nem lehet komoly filozófiának tekinteni. Az anyag nem elegendő magyarázata a lét jelenségeinek, kiváltképpen nem a szellemi életnek. Lange óta (*Geschichte der Materialismus*) az anyagelvi világszemlélet csődje befejezett dolog. Csak el kell olvasni Lange könyvét, hogy a materialismusknak a maga elégtelenségében való tragikus vergődését kimutatva és beigazolvva magunk előtt lássuk.

Achillessarka a materialismusknak a szellemi élet kérdése. Vessük föl a kérdést: mi az a logika? A logika az emberi elmében meglevő törvényszerűsége a gondolkodásnak. Vajon mi régiebb, ez a törvényszerűség az emberben, vagy a logika tudománya? Már régen Aristoteles Logikájának megírása, a logika tudományának megalapítása előtt, a logika törvényei szerint gondolkodtak az emberek és a logikának egy a törvénye keleten és nyugaton, északon és délen. Művelt és barbár nemzeteknél egyformán a belső logika törvényei szerint gondolkodnak. Mint a nyelv megelőzi a nyelvtant, úgy a logika belső ténye megelőzi a logika tudományát. Ez tehát valamely őslétező az emberben, amely működik, megvan és a melynek léteben kételkedni nem lehet, hisz a kételkedés műveleteit is annak a törvénye irányítja és szabályozza. Ez a logikai funkció minden emberben beletorkollik az öntudatba és az észiség tudatában jut kifejezésre. Ez a logikai működés teremt rendet az agyvelőben, a benyomások, képzetek, fogalmak forgó sokaságát ez rendezi, ez teremt világosságot a homályban. Ami a logikai belső törvény az emberben, az a Logos a külvilágban, a mindenségben. Az ember itt a benne rejlő énség fogalmát projiciálja az universumba és fölfogja az universum nagy Énjét, amit annál inkább tehet, mert egy megérzett antropologiai összefüggés kapcsán átlátja, hogy az énség csak úgy lehet meg az emberben, ha megvan a világintelligencia formájában a mindenségben, abból ered, abból táplálkozik. Ez a világlélek, ez a szellemi alapvalóság minden lét gyökere, ez a monotheismus elvében kifejezett világsubstancia, melyet nevezhetek Allahnak, Logosnak, a név nem változtat semmit, a fogalom az, amit követni kell. A név, az magában merő nevetség, ha a fogalmat nem bírjuk követni — és úgy állunk vele szemben, mint a paraszt a csillagvizsgáló toronyban, mikor azt mondta: hogy annyi csillagot fölfödöztek, azt igazán nem csodálom ilyen éles és bámulatos bonyolult műszerek mellett, de az, hogy hogyan tudták meg minden egyes csillagnak a nevét is, az igazán csodálatos.

Igaztalan vád.

Az orthodox központ héber betűs kiszólója és utána a magyar betűs moniteurje egyformán, egymáshoz illő nemes tónusban nekitámadnak a pesti chevra kadisának azért, mert egy budapesti miedergyáros, aki egyébként orthodox szerkesztő és a pesti orth. hitközség választmányi tagja a Ferenc József keresk. kórházban elhunyt 23 éves fiát a pesti orth. temetőben örök nyugalomra nem tehette, noha az volt a szándéka. Lelkiismereti szabadságot, unifikáló törekvéseket és sokkal alacsonyabban járó dolgokat emlegetnek, csak jogokról és kötelességekről nem beszélnek, amiknek világításában ezt a kérdést helyesen megvilágítani egyedül lehet.

A tényállás, melyet az illető orth. lapok helytelenül állítanak be, a következő:

A szóban forgó fiatalember a Ferenc József keresk. kórházban hunyta le végleg a szemét. Apja nem a pesti chevra kadistól, hanem Feder kórházi igazgatótól kérte az ő halottja kiadatását, még pedig fenyegetések között és nem egészen sima modorban. Az igazgató, aki a rendes gyakorlatot ismeri, az apa fellépése folytán tisztázni akarta a helyzetet, a pesti chevra kadisához fordult tehát az iránt, hogy a fenforgó vitássá lett esetben, mi az eljárás. Miután a pesti chevra kadisa és az orth. chevra kadisa jogköre annak idején, hosszú huza-vonák után, szerződésileg állapított meg, a pesti chevra kadisa a kórház által kért felvilágosításra csak azt felelhetette, hogy a fennálló rendelkezések, szabályok és megállapodások értelmében Budapest székesfőváros pesti részén az izraelita vallásuak eltemetésének joga és kötelessége kizárólag a pesti chevra kadist illeti. E szabály alól *kivételnek az itteni orth. chevra kadisa tagjai*. Hogy kik tekintendők az orth. chevra kadisa tagjainak, azt az a jegyzék állapítja meg, melyet az orth. chevra kadisa Budapest székesfőváros tanácsához évenként beterjeszteni köteles, illetőleg a jegyzékben megnevezettek kivül, a tagok hozzátartozói is eltemethetők a budai orth. temetőben. Olyanoknak, akik bár tagjai a pesti orthodox hitközségnek, de az orth. chevra kadisa kötelékébe nem tartoznak, végtisztességet nem adhat. A hozzátartozók fogalmát magának az orth. chevra kadisának alapszabályai állapítják meg olyképpen, hogy a tag nején kivül még csak annak *13 éven aluli gyermekei* tekintendők hozzátartozóknak.

A jogi helyzet tehát az, hogy az orth. chevra kadisa sem jogosítva, sem kötelezve nincs oly egyének eltemetésére, akik tagjai jegyzékében sem személy szerint nem szerepelnek, sem „hozzátartozó” címen nem sorolhatók azok közé, akiknek eltemetéséről gondoskodhatik. Mivel pedig a szóban forgó 23 éves fiatal ember neve sem az orth. chevra kadisa tagjainak jegyzékében nem fordul elő, sem koránál fogva hozzátartozónak tekinthető nem volt, a pesti chevra kadisa sem jogosítva, sem kötelezve nem volt arra, hogy az orthodoxok által való temetéshez hozzájáruljon. Még pedig annál kevésbbé, mert ily precedens alkotásával a hosszú éveken át folytatott viszály békés befejezése által teremtett helyzetet és kormányrendeleti intézkedéseket felborítani és újabb zavarok forrásává tenni nem csak neki, de az orthodox chevra kadisának sem lehet az érdeke.

A tényállás és a jogi helyzet ilyenén megvilágítása után a pesti chevra kadisa azt is közölte a Ferenc József kórház igazgatójával, hogy amennyiben ezeket a halott hozzátartozói megcáfolni képesek, készséggel deferál és hogy a bizonyításra idő legyen, ennek megejtéséig a temetési szertartást is hajlandó függőben tartani. A kórházi igazgató a megállapodásokkal és rendeletekkel igazolt ezt az álláspontot magáévá tette és neki érvényt szerezni igyekezett.

Miután a kérdés ebbe a stádiumba jutott, az apa egy kitért lapszerkesztővel megjelent a pesti chevra-kadisánál és meggyőződött felőle és készséggel ismerte el, hogy a pesti chevra kadisa főntebb kifejtett álláspontja jogos és egyedül helyes. Ennek megtörténtével a hivatal főnöke annak igazolásul, hogy az eljárásban a pesti chevra kadist, mely díjtalanul sokkal több halott végtisztességét adja meg, mint az előirt díjszabás mellett, nem anyagi érdek vezeti: kijelentette, hogy az elhunyt számára készséggel engedélyez *díjtalanul* tisztos temetést és sirhelyet. Netáni vallásbeli aggodalmaira való tekintettel arra is késznek

nyilatkozott, hogy a temetést, a *legszigorubb ősi formák közt* végezteti, sőt az elhunyt számára a *sirhelyet ama sorban jelöli ki, amelyben orthodox talmudtudósok, rabbiözvegyek és általában olyanok alusszák örök álmukat, akiket a legszigorubb orthodoxia is magáénak vall.*

A konciliánságban az adott viszonyok közt tovább menni igazán nem lehetett. De a pesti chevra kadisa, melynek nobilis eljárása a hozzá és intézményeihez forduló szegény embereknel soha sem kutatja a pártbeli hovatartozandóságot, akkor is önmagához méltónak mutatkozott, amidőn a gyászoló apa, a maga lelkiismerete megnyugtató céljából, azt a megajánlott expedienst választotta, hogy — sem a szertartás fölkinált szigorú orthodox voltát, sem az orthodoxia által magáénak vallott halottak temetői szomszédságát nem tartván rá nézve kiclégitőnek — halottját Rákospalotára szállíttatja örök nyugalomra. A pesti chevra kadisa az apa ily irányu döntése folytán azt az ajánlatot tette, hogy ő maga, az apa, állapítsa meg, mily részét hajlandó az átszállítás költségeinek fedezni. Ajánlatát a pesti chevra kadisa elfogadta, amiért az apa külön mondott köszönetet. A korán elhunyt ifjút, akinek orthodox voltát senki sem vitatta akkor, mikor a pesti hitközség által kezelt Löwy-féle bibliatanulmányi ösztöndíj pályázatán nem orthodox tudósok előtt vizsgát tett és díjat nyert ismereteiért, a pesti chevra kadisa kegyeletes, rituális elbánás után a maga kocsián, közegeinek kíséretében a megjelölt helyre szállíttatta.

Az eset a maga valóságában ez. Nem hisszük, hogy az apa tett, vagy tehetett volna miatta panaszt. Az igazságos helyzetbe való belenyugvásából ez a következtetés le nem vonható. Azt hisszük, az orthodox központ szolgálatában álló sajtó kirohanásáról van csak szó, mely, a helyzetet nem ismerve, vagy akár szándékosan is félreismerve, tökélt igyekezett kovácsolni egy halott szomorú utjának oly elintézéséből, mely nem támadásra, hanem, ellenkezőleg, a legteljesebb elismerésre érdemes. A pesti chevra kadist a sár, amit reá freccsenteni akartak, azon a magas piedestálon, ahova pártatlan emberszerető művei emelték, be nem szennyezheti. A sár, amit felé dobtak, forrásaira hullott vissza.

Legujabb. Zsidóvita a Házban.

Lapunk zártakor, péntek délután, másfélóra hozsztat tárgyalták különböző hangnemekben *Bakonyi, Hock és Polónyi* a képviselőházban a magyar zsidóság mai legfontosabb függő kérdéseit. A néppárt élénken asszisztált és védte az orthodoxokat. *Bakonyi Samu dr.*, aki a modern magyar-zsidó érdekek védelmében legelső harcosunk a képviselőházban, nagyszabásu beszédet mondott a kultusztárca részletes tárgyalásánál. Mindenekelőtt *Polónyival* polemizált, aki az egész magyar zsidóságot megsértette egy „konfessió” követelésével. *Bakonyi Samu* szerint a szabadságharcban ontott zsidó vér a legékebben szóló konfessió hazafiságunk mellett. Majd az autonómia ügyének érintésével, a rabbiképzés nagy hiányairól szólt részletesen, a Ház élénk érdeklődése mellett. A német és zsaigon hitszónoklatok nagy számát is evvel hozta összefüggésbe és midőn valaki megjegyezte, hogy más, különösen nemzetiségi vallásoknál is van idegennyelvű szónoklat, *Bakonyi* megjegyezte, hogy a magyar zsidóság nem önálló nemzetiség, de igenis, egy test, egy lélek, a többi magyarokkal.

Polónyi Géza: És a cionisták?

Bakonyi: Örülök, hogy a cionistákról szólhatok és mint zsidóhitű képviselő kijelenthetem, hogy a magyar zsidóság távol áll a cionizmustól, magyarok vagyunk, nem helyeseltetjük a cionizmus eszméit!

Ekkor kinos incidens történt. Nagy Sándor képviselő Polónyi zsidószármazású feleségére tett célzást, amire az öreg antiszemita bajkeverő feljajdult és szcénát csinált.

Bakonyi azután a rabbiképzés reformját állami feladatnak nevezi. A miniszter eddig tanusított jóindulatát kéri továbbra is. (Élénk helyeslés.)

Polónyi: Hosszasan védi a két felekezet teóriáját.

Rosenberg Gyula: Nincs két felekezet!

Huszár Károly és több néppárti képviselő:

De van! Az orthodoxok mondják!

Polónyi: Dogmatikus ellentét van a két felekezet közt. Az orthodox nagygyűlésen is kimondották ezt . . .

Rosenberg Gyula: Hány zsidó felekezetről beszél a recepció?

Bakonyi: A cionistákat és az orthodoxokat dicséri ma Polónyi.

Polónyi: Igen, az orthodoxokat, mert azok vallásosak. (Gunyos derűtség.)

Hock János: Kifejti, hogy nincs két felekezet, csak vallásfelfogási ellentétek a két frakció közt.

Rosenberg: Szó szerint így van!

Hock: A zsidó autonómiára sürgős szükség van. A viszonyok desoláltak. Az orthodox választott bíróság intézményéről beszél, mely 3000 koronáig terjedő honoráriumokat vesz fel és tönkre teszi a feleket. A pozsonyi jesiván visszaélések történnek az orthodox rabbiképzés alkalmával. Katonai célokra szóló bizonyítványokkal is visszaélnék.

Egy hang a középben: Kormánybiztost kell oda küldeni!

Hock: Követeli az egységes zsidó autonómiát, mely a nemzetnek is érdeke. (Helyeslés.)

A nagyfontosságú ülésről csak ilyen vázlatos képet adhatunk most, az utolsó percben. De részletesen ismertetjük jövő számunkban. *Zichy* miniszter, ki kellemetlenül izgettmozgott a vita alatt és *Székelly* igazságügyminiszterrel tárgyalt, nem szólt hozzá a dologhoz.

H I R E K.

Polónyi Géza két tétele.

Elitél — ő maga mondotta f. hó 21-iki beszédében — mindenkit, ki a felekezeti békét zavarja, de két kis tételecskét mégis idéz a talmudból. Az egyik „a Mezia XI. 4. b-nek az a tétele, amely szerint csak a zsidó az ember és nem más;” a másik „Abodahnak 54. tétele, amely azt tartalmazza, hogy a lopott búzának magja ép olyan szép kalászt érlel, mint a becsületes uton szerzett búzamag.” Nem akar ő békétlenséget, mert elvetemedett ember az, ki a felekezeteket összeveszti és egyikben a másik iránt haragot akar kelteni, de ezt a két takaros kis tételecskét

mégis tudomására adja az országnak. Ő nagyszerűen tudja azokat magyarázni, egészen ártatlan dolgok, hisz azért mondja el, mert a zsidóság érzékenységét a világért sem akarja bántani.

Elhiszem, hogyne hinném, mikor ő mondja, Polónyi Géza. Nem is az ő jóakarátában kétkedem. Én a *tételekben nem hiszek*. Ezeket akarom látni.

De mikép lehetséges ez? Van a talmudnak 63 könyve, vagy traktátusa, mindegyiknek megvan a maga címe, de *Mezia* nevű traktátus nincs.

Segítségére akarok sietni Polónyi Gézának, ki többszörösen megbélyegzett, hirhedt talmudhamisító munkájából írta ki adatait, mert hisz ő maga a talmudnak betűit sem ismeri, — mondom, segítségére akarok sietni és kiegészítem utalását. Nem Meziát kell talán érteni, hanem Bába-Meciát. (Három traktátusnak ez a három neve van: Bába-Kama, azaz első kapu; Bába-Mecia, a középső kapu és Bába-Bathra, az utolsó kapu.) Lehet tehát, hogy ő Bába-Meciát akarta volna mondani. De hogy keressek Bába-Meciában? Ha a jeruzsálemi talmud valamely helyét jelöli meg az ember, akkor megmondja a traktátus nevét, a fejezet és szakasz számát. A babyloniai talmudból meg úgy citálnak, hogy szintén megmondják a traktátus címét, azonkívül a lapszámot. (Az oldalszámot el is engedem. Az ember legfőleg megnézi a megjelölt lap mindkét oldalát.) Föl akarom már most lapozni a Jeruzsálemi talmud Bába-Mecia traktátusának XI. fejezetét, hogy megkeressem abban a 4. Halachát. (Hogy mi az a kis „b” Polónyi hivatkozásában, azt ember fia nem tudhatja, legkevesbbé ő maga, ki a hamisítást szolgálilag leírta.) Mondom, meg akarom keresni a XI. fejezetben a 4. halachát, de ime *nincs is tizenegy fejezete a traktátusnak*. Hát én aztán hol keressek?

Rátérek ezután a babyloniai talmudra. Hát ha a római kilences a lapot értette. Átolvasom a 9. lap mindkét oldalát, de egyetlen betű sincs abból, amit Polónyi Géza könnyed eleganciával idézett.

De ha a Polónyi idézetére nem is akadtam rá, találtam én keresés közben más érdekes helyet. És nem hamisított helyet. Valódiságára ráteszem a nevemet és becsületemet. Idézzék meg Huber Lipótot, a kalocsai jezsuita szeminárium theologiai tanárát, ki érti a talmudot és kérdezzék meg tőle, nincs-e a jeruzsálemi talmud Nedárim című traktátusa 9. fejezete, 4. bekezdésében az, amit én itt citálni fogok:

„Rabbi Akiba szól: A Tórának roppant nagy tétele ama tétel, hogy „szeresd felebarátodat, mint tenmagadat”, mire szól Ben-Azai: Még nagyobb ennél ez a tétel itt:

„Ime az **ember** történetének a könyve: Amikor Isten az **embert** teremtette, a saját képmására teremtette”. Ez egy óriási tétel. Mert az **emberről** szól. *Csupán csak emberről. Minden* embert képmására teremtette az Isten, az emberek tehát egyenlők. Azért olyan óriási tétel ez a tétel.

S most lássuk Polónyi Géza másik citátumát:

„Abódah“ alatt Polónyi csak Aboda-Zára nevű traktátust érthette, mert pusztán csak Abóda nevű traktátus nincs és nem is citálják így sohasem. No de ezen tulteszem magam. Hisz különben is látni méltóztatik, hogy mindenképpen segítségére akarok lenni Polónyi Gézának. Tehát Abódah-Zára. Csakhogy a talmudból soh'sem idéznek tételszám szerint. Az egyszerűen nem existál. De ez nem baj. Polónyi Géza citátuma elől én kitérni nem akarok, nem kapcáskodom, hanem föltételezem, hogy Abóda-Zára 54. lapját értette. Megolvasom az 54. lap A) és B) oldalát és íme csakugyan találok valamit abból, amit Polónyi Géza mondott.

A babyloniai talmud Aboda-Zára nevű traktátusának 54. lapja B) oldalán ez olvasható:

A római filosofusok azt kérdezték a zsidó vénektől Rómában, hogy ha a bálvány csakugyan semmi és a ti Istenetek igaz Isten, miért engedi a bálványnak imádását? Miért nem semmisíti meg (t. i. a bálványt)? Felelték a vének: Hisz a napot, a holdat, a csillagokat és a plánétákat imádjátok! Hát elpusztítsa Isten az ő szép világát? A világ megmarad világnak és a teremtés törvényei sem változnak a badar emberek balgasága miatt. A lopást, nemde, ti is tilos valaminek tartjátok, a ti kérdéseitek szerint már most úgy kellene lenni, hogy a lopott buza ki ne keljen. Csakhogy kikel. Az ember bűne nem változtatja meg a teremtés rendjét. Kikel a lopott buza, amely nem tehet arról, hogy lopott és a tolvaj elveszi büntetését. Az égi testek sem tehetnek róla, hogy az emberek imádják őket, nem is éri őket baj, de az emberek lakolnak majd bűneikért.

Ez az a tétel, melyet a jóakaratu Polónyi Géza úgy állított oda, mintha a talmud a zsidónak megengedte volna a lopást. Pirul ezen, meg vagyok győződve, Polónyi Géza is. Ő valószínűleg azt hitte, hogy amit mond, az igaz. De minek is citál ő a talmudból, amelyhez nem ért és amelyet tán még látásból sem ismer? Vigasztalhatom különben Polónyi Gézát azzal, hogy citáltak már a talmudból bccstelenebb dolgokat is, de nem becsületes emberek.

Szabolcsi Miksa.

Stein Lajos és az OMIKE felolvasó-estje.

Az Országos Izr. Magyar Kulturegyesület sokat emlegetett, magyar születésű, külföldön élő tudóst szólaltatott meg szerdai felolvasó-estjén a Pesti Lloyd-társaság dísztermében. Eseményszámba ment Stein Lajos volt berlini, zürichi és berni egyetemi tanár előadása, akit Hevesi Simon dr. társelnök az egyesület uttörő és hódító munkáinak kitűnő intézője nyert meg erre az exkurzióra. Az előadást mondjuk eseménynek, mert az előadás a maga vonzó és közvetlen formájával a közönséget jobban tudja lebilincselni, mint a nagy téma, mely a filozófia magasságaiban járva, több filozófiai előismeretet föltételez, mint

amennyi általában a közönségtől várható. De Stein Lajos előadási modorában — melyet világosság, ötlet, klasszikus egyszerűség, behizelgő, gyönyörű hang, a hallgatóság folytonos foglalkoztatása, szinte bevonása, belekényszerítése a témával való foglalkozásba és amellet a szabad mozgás, a járva-kelve való beszélgetés jellemez — a téma is teljesen hozzáférhetővé, mindenkit érdeklővé vált. A monizmusról beszélt, de a monotheizmus mellett szállott sikra oly hatalmas érvekkel és a meggyőzés oly sokoldalú rekvizitumaival, minőkkel a kiválasztottak között is csak a kiválasztottak rendelkeznek. Igazságai részére nem csak a vele rokongondolkodású közönséget volt könnyű meghódítani, hanem azokat is feljűk hajlithatta volna, akik más alapon állanak. Hogy mit mondott, azt különben előadásának abból a részéből, melyet mai számunk más helyén közlünk, az olvasó jobban megítélheti, mint abból a néhány szóból, amivel előadását itt ismertethetnők.

Inkább az ő érdekes egyéniségéről mondunk el itt egyet-mást. Stein Lajos orthodox vidéken, Erdőbényén született. Javakorbéli 52—53 éves ember. Talmudistának készült, apja is híres talmudista volt, sőt már az öregapja is rabbi volt Nagyváradon. A fiatal Stein Lajos a szikszói jesiván és más hasonló intézményeken szerezte alapvető talmudi ismereteit. Azután Berlinbe került Hildesheimer szemináriumába, ahol rabbivá képesítették. Melléje rabbi-képesítést szerzett még az elhunyt gyöngyösi rabbtól, Fürst Lázártól és a magdeburgi paptól, Rahmertől. Mikor így a papi pálya gyakorlására föl volt szerelve, otthagya. Előbb is folytatott egyetemi tanulmányai alapján Berlinben docensnek habilitáltatta magát és a nagy Lasker hugát vette feleségül. Nemsokára rá Zürichbe nevezték ki a filozófia tanárává. Innen Bernbe került a protestáns egyetem filozófiai tanszékére, amely állásában a protestáns theologusokat is ő vizsgáztatta. Bernben negyed századon át professzorokodott. Ennek során volt dékán, sőt rektor is. Berni egyetemi tanszékétől megválva, most Berlinben él és a „Süd und West“ nevezetes tudományos vállalat élén áll.

Igen érdekes az az esete, mely a berni egyetemi tanszékére való kinevezése előtt, Zürichben egy előadása során történt. Nagyszámu tanítványainak prelegált, midőn hallgatói közé egy „idegen“ telepedett. Az idegen végighallgatta előadását s ennek végével mint a Svájc közoktatásiügyi minisztere mutatkozott be, aki azért jött, hogy Stein Lajost a berni egyetem filozófia tanszékével kínálja meg. Csak egy kérdése van — mondotta a miniszter — mielőtt döntene. Az, hogy foglalkozott-e pszichológiával. Természetesen — mondotta Stein — sőt ily tárgyú két könyvet is irtam, de gyakorlatilag is igazolhatom, hogy nem vagyok rossz pszichologus. — Hogyan? — tudakolta a miniszter. — Ugy — felelte Stein Lajos — hogy mindenekelőtt konstátálom, miképpen észrevettem, hogy hallgatóim közé méltóztatott telepedni; de nem csak azt vettem észre, hanem azt is, hogy előadásom során min méltóztatott gondolkodni. Azon gondolkodott excellenciád, hogy akinek a berni protestáns egyetem filozófiai tanszékét szánta, az fájának 3000 éves terhét — hála Istennek — nem hordja az orrán. (Stein végzett rabbi ugyan, de áriai orral.) A miniszter jót nevetett és rövidesen bebizonyította, hogy ha gondolkodott is azon, hogy Stein Lajos fájának 3000 éves terhét nem hordja az orrán, a berni prot. egyetem filozófiai tanszékére való kinevezésre mégis alkalmasnak tartotta.

Füstölt libahúst

a legolcsóbb árban szállit **WLACH LIPÓT FIA**
הושר husfüstöldéje **Budapest, VI., Király-utca 10.**
Kérjen árajánlatot!

Stein Lajos az OMIKE-beli felolvasását egyébként magyar nyelven kezdte, de bár elég jól beszél magyarul, arra kérte a közönséget, hogy neki, ki 40 éve távol él hazájától és tudományos nyelvét el sem sajátíthatta, tárgyára való tekintettel, engedjék meg a német nyelv használatát. Miután az engedelmet természetesen megadták, vagy két óra hosszat beszélt úgy, hogy amit mondott, szinte eltűnt amellett, ahogyan mondotta. Előadása során is sokszor felcsattant a taps, a bravó, de végeztével az óváció szinte szünni sem akart. Hevesi Simon dr. alig tudott tőle szóhoz jutni. Mikor ez megtörtént, szépen megköszönte az előadást és utalt arra, hogy a nagyértékű fejtegetésekből is meggyőződött arról, hogy az értelmes, a gondolkodó embernek mily nagy szüksége van a filozofiára, mely nincsen ellentétben az istenhittel, sőt éppen a filozofia bizonyítja isten létét. Utána Szabolcsi Lajos dr., az Egyenlőség legfiatalabb munkatársa olvasta föl néhány saját szerzeményü és Bialikból fordított szép versét. A nemes tartalma és formája poemákat a közönség tapssal és éljenzéssel honorálta.

— **A magyar zsidó ifjak chanukája.** A Magyar Zsidó Ifjak Egyesülete évekkal ezelőtt egy igen szép és nagyon jól beváló intézményt honosított meg. Chanuka alkalmából egybegyűjti tagjait — zsidó főiskolai hallgatókat — és a zsidó társadalom sok kitűnőségét, akik közül egyet-egyet fölker arra, hogy a Makkabeus kehelylyel a kezében pohárköszöntőt mondjon. Ez évben e tisztségre közéletünk egy kitűnőségét, Székely Ferenc udv. tanácsost, a zsidó patronage és muzeum-egyesület elnökét, a Magyar Bank vezérigazgatóját kérte föl, aki annál nagyobb készséggel követte a hívást, mert zsidó érületének megnyilatkoztatására mindig szívesen ragadja meg az alkalmat. A nevezetes chanuka-est szombaton folyt le az egyesületnek nem tulságosan tágas helyiségeiben, melyet illustris vendégek és az egyesület tagjai színültig töltöttek meg. Ott láttuk Bacher Simon dr. szemináriumi rektort, Bakonyi Samu dr. orsz. képviselőt, Ágai Adolf drt, Mezey Ferenc drt, Schächter Miksa dr. egyetemi tanárt, Bánóczy József dr. igazgató, egyetemi tanárt, Szatmári Mór szerkesztőt, Grauer Vilmos dr. hitközségi előljárót, Temesváry Rezső dr. egyetemi tanárt, Hevesi Simon dr. és Adler Illés dr. rabbikat, Löw Sámuel drt, Brust Dávidot, sok tudóst, tanárt, tanítót, kereskedőt és természetesen az egyesület vezetőségét és tagjait. A chanuka-gyertyákat Lazárus főkántor gyújtotta meg és a szokásos benedikciókat és énekeket karkisérettel adta elő. Utána közös vacsora volt, melyet a szokásos imával zártak le. Ezt Krausz Jakab, az aréna-uti templom főkántora vezette, énekrészekkel teletűzdelve. Majd Székely Ferenc kezében a Makkabeus kehelylyel, emelkedett szólásra. Gyönyörűen beszélt. Előadását igaz érzés, nagy melegség hatotta át, mely a zsidó hívőt és a magyar hazafit tölti el. Nagy igazságot állapított meg és mondott ki mély hatással. Olyat, aminő oly irányadó ember szájából, minő Székely Ferenc, oly társaságban, aminőnek körében volt és oly szélsőségre könnyen csábító alkalomkor, minőnek a chanuka tekinthető, nálunk még nem hangzott el. Kimondotta, hogy a zsidóság és a cionizmus nem egy. A politikai cionizmus új keletű, de a becsületes zsidóság és zsidóérzés régi, ami folyton megújul. Hitünkkel a múlthoz vagyunk kötve, de a jövőt magyar földön keressük, itt találjuk meg zsidó érzéssel és nem politikával. A beszédet, mely érthető mély benyomást és megilletődést kellett s amelynek nyomán sűrű éljenzés és taps hangzott föl, mások épülésére is, lapunk más helyén közöljük. A Makkabeus-köszöntő mesterének, aki sokoldalú elfoglaltsága miatt is szakított időt egy nagy kérdés helyes megvilágítására, az estélyt rendező ifjak nevében Szidon Rezső dr. mondott tartalmas beszédben köszönetet. A következő szónok Bakonyi Samu dr. orsz. képviselő volt, aki

a magyar zsidóság lelkes ifjait apostrofálta és a felekezeti pártoknak majdan elkövetkező, mert el nem maradható, egységére emelte poharát. Szatmári Mór az ünnepi szónokot köszöntötte lelkesen, Schächter Miksa dr. Székely Ferencet, mint a magyar zsidóság providenciális férfiát ünnepelte. Utána még több szép pohárköszöntő hangzott el, melyek nagyrészt Székely Ferenc egyéniségének zsidó szempontból való méltatásával foglalkoztak.

— **Goldziher Ignác.** A világhírű orientalista tudóst, Goldziher Ignác dr., udv. tanácsost, 40 évvel ezelőtt, 21 éves korában habilitálta magántanárrá a budapesti egyetem. Ezt a nevezetes évfordulót megkapó módon ünnepelte meg a héten a mesterül vallott professzor sok tudós volt tanítványa és még több tisztelője. A lakásán keresték föl az egyetem díszbe öltözött rektora és dékánjai, valamint az egyetem többi fakultásainak tanáraiból összeállított küldöttség, ugyancsak Vámbéry Ármin vezetése alatt a külföldről is idesereglett tisztelők és tanítványok nagy serege. Fröhlich Izidor udv. tanácsos rektor köszöntötte az ünnepeltet, mint az egyetem díszét, aki a magyar névnek becsületet szerzett a külföldön és mint a tudomány világító fáklyája szerepelt évtizedeken át. Utána a bölcsészeti fakultás nevében Beke Manó dr. felolvasta Goldziher Ignácnak 1870-ben a habilitáció végett benyújtott kérvényét, melyben fogadkozott, hogy egész erejét hazájának szenteli és tudományának. Goldziher ezt a fogadalmát betartotta. Négy évtizedes munkásságával tisztességet szerzett hazája számára, elismert mesterré, tudománya utörőjévé vált és nem csak hazája, de a világ számára is nevelt tudósokat. A dékán után a külföldről: Németországból, Hollandiából, Svédországból, Dániából ideérkezett tanári küldöttség szónoka, Bertold heidelbergi professzor mutatta be küldöik hódolatát, akiknek nevében, Európa és Amerika főiskoláinak 50 szaktanárától eredő, tudományos dolgozatot magában foglaló diszmvét nyújtott át. Az ünnepséget Goldziher Ignác dr. szellemes, mély érzésű válasza rekesztette be, amelyben első mesteréről, a szintén jelenvolt Vámbéry Árminról is szeretettel emlékezett meg. Goldziher Ignác dr., kinek nagy tudása előtt a világ összes orientalistái hódolnak, tudvalevőleg hosszú ideig volt a pesti hitközség titkára. Rendkívüli és rendes tanári álláshoz még nehezebben jutott, pedig tudományáért oly híres volt már, hogy a stockholmi orientalista kongresszuson Oszkár svéd király nyújtotta át neki az odaitélt nagy aranyérmet. A magyar tudományos akadémiába is nehezen, miután a külföld tudós társaságai sorra tagjaik közzé iktatták, viszonylag későn jutott be, de ma az első osztály elnöke. Palesztinában, Arábiában éveket töltött. Ott tökéletesítette nyelvi és tudományos ismereteit. Egyiptomi útja alkalmával történt meg vele, hogy Kairo mellett egy faluban (a bennszülöttek), annyira elragadta minden apró részletre és kiterjedő ismereteire, hogy a medresz tanítói állást is följajánlották neki. Ami a seyk szemében rendkívül nagy megtiszteltetés. Goldziher Ignác mint hebraista és talmudtudós is kiváló. Ma is alig mulik nap, hogy a szent zsidó könyvekben nem buvárkodnék és föl ne frissitené e részbeli ismereteit. Munkásságának a legszebb elismerése az, hogy már nem csak a külföld ismeri és ismeri el, hanem hazájában is méltó módon becsülik meg.

— **A Petőfi-társaság új tagja.** Régi, előkelő irodalmi testületünk, a Petőfi társaság a héten két új tagot juttatott a maga kitűnőségei közé. Három komoly jelölt volt. Közülök kettő — Feleki Sándor dr. és Balla Ignác zsidó, egy pedig, ifj. Hegedüs Sándor, protestáns. A választás úgy esett, hogy a legtöbb szavazattal Feleki Sándort juttatták a tagok közé s Balla Ignác tekintélyes kisebbségben maradt. Ifj. Hegedüs Sándor dr. pedig szintén a

Petőfi-társaság új akvizíciója lett. Közelebből minket Feleki Sándor dr. kiváló képességeinek ez az illetékes méltánylása érdekel, még pedig azért, mert éveken át belső munkatársaink közé sorolhattuk s mert megállapíthatjuk róla, hogy verseinek egy igen tekintélyes része — legalább is a fele — köztük sok olyan, mely szélesebb körökben vált ismeretessé, zsidó tárgyú. Feleki Sándor dr. nemcsak eredeti költeményeket írt, hanem számos modern — főképpen német — poéta zsidó tárgyú verseivel is, értékes műfordításai révén, ő ismertette meg olvasó közönségünket. A magyar zsidó tudósokról, írókról, művészekről sorozatos tanulmányokat írt az Egyenlőség számára, melyeknek közvetlenül beszerzett eredeti adatai, főképpen az életrajziak, ma is forrásmunka-számba mennek. Polgári életében a főváros VII. kerületének tisztviselője. Ebben a minőségben is becses munkákkal gyarapította a közigazgatási szakirodalmat. Irodalmi irányánál fogva általában a régi gárdába sorolható, bár még fiatal ember (a negyvenes évek elején jár.) Képességeinek új megtisztelése mindig bőven bugyogó poétai vénáját bizonyára még termékenyebbé és a magyar széplitteratúrában eddig is kivívott helyét becsültebbé fogja tenni.

— **Delegátusok.** A magyar képviselőház a héten választotta meg a közös delegációba kiküldendő tagjait. Köztük találjuk Rosenberg Gyula drt, Bakonyi Samu drt, Heltai Ferenc drt és Darvai Fülöp drt. Képességeikre bizonyára nagy súlyt helyeznek kiküldőik, hogy a megtisztelő megbízatást nekik juttatták.

— **Udvari tanácsos.** Őfelsége a király *Altschul* Artur, svéd konzult, a magyar varrógép- és kerékpárgyár igazgatósági elnökét: közigazgatási téren szerzett érdemei elismerésül udvari tanácsosi címmel tüntette ki.

— **Alapítvány.** *Ligeti* Lajos budapesti bankigazgató a pesti izr. nőegyesületnél 6000 koronás alapítványt létesített néh. Grünfeld Józsefné, szül. Silbermann Mari nevére. Az alapítvány kamatai első sorban az alapítvány nevét viselő két, szabolcsvármegyei, nagykállói családból való szegény leány, ilyenek nem létében mások támogatására fordítandók.

— **Fővárosi szubvenciók.** A főváros több felekezeti, emberbaráti intézményünk számára szavazott meg szubvenciót. Így a Bródy Adél gyermekkórház részére 3 évre évi 10,000 koronát, a csepeli Weisz Alice-féle gyermekágyas otthon részére 3 évre évi 5000 koronát, a magyar izr. kézmű- és földművelési egyesületnek 1912. évre 6000 koronát és a pesti izr. nőegyesület népkonyhája javára 1911-re 2000 K rendkívüli segélyt.

— **Egy nagy asszony.** *Bacher* Vilmos dr.-nak, a budapesti rabbiszeminárium rektorának felesége lenni bizonyára nem mindennapi dolog, de aki ezt a nemes és szép hivatást betölti, egyébként is valaki. Még pedig nem is mindennapi valaki, amint azt azok, akik a héten a napilapokat olvasták és eddig nem tudták, maguk is megállapíthatták. Dr. Bacher Vilmosné maga is tanár, a magyar nőnevelés egyik legelismertebb apostola, akit három évtizedes tevékenység fűz a budapesti Andrassy-uti felsőbb leányiskola és leánygymnasium életéhez. Ezt a nagyértékű munkásságot ünnepelték a héten azok, akik dr. Bacher Vilmosné szellemi és lelki műveltségének nagy fajsúlyát a magyar nőképzés eredményeiben fölismerték. Az ünnepségre a vallás- és közoktatásügyi miniszter is képviselőt küldött, dombováry Révy Ferenc dr. főigazgatót. A jubiláns nagyasszonyt a régi és az új növendékek virágokkal elborított

asztal mellé ültették. Ott köszöntötte és méltatta elsőnek Mellerné Miskolczy Eugénia, majd Asbóthné dr. Ferenczy Sára a régi és Mikó Vilma a jelenlegi növendékek nevében. A kultuszminiszter küldötte, Révy főigazgató, a magyar nőnevelés uttörő, alapozó munkásának s az intézet oszlopának nevezte. Bachernénál az élet az ő hivatásával gyönyörű harmoniában ölelkezik. Szerencsés az az iskola, melynek ilyen tanárai vannak. Az ünnepeltet — mondotta tovább — erre a pályára az isten jókedvében teremtette. Aztán átnyújtotta Zichy János gróf közoktatásügyi miniszter levelét, amely Bachernét nagyrabecsüléséről és kiváló tiszteletéről biztosítja. Végül átadta a tanári kar emlékét, mely harminc ezüst rózsabimbóból áll s a közönség lelkes ovációi közt kérte, hogy áldásos működését folytassa tovább is a magyar nőnevelés érdekében. A volt növendékek a jubileum alkalmából alapítványt tettek, amelynek kamatait évenként oly növendék kapja meg, aki az ünnepelt tanárnő tárgyaiból — német és francia nyelv — kiváló eredményt tanusít.

— **A hetvenedik születésnap.** Az óbudai chevra kadisa köztisztviselőben álló, érdemes elnöke, *Deutsch* Lipót 70-ik születésnapja elérkezte alkalmából f. hó 19-ikén benső ünneplés tárgya volt. Lakásán nagyszámú küldöttség jelent meg. Ebben képviselve volt a hitközség, amelynek az ünnepelt sok éven át alelnöke volt, továbbá a chevra kadisa és Bikur Cholim-egylet, melyeknek ma is elnöke. A küldöttséget *Wellesz* Gyula dr. főrabbi vezette. Szép üdvözlő beszéde után *Klein* J. Jakab, a chevra kadisa alelnöke köszöntötte és átnyújtotta a chevra kadisa határozatáról szóló jegyzőkönyvet, amely szerint 1000 koronás alapítványt létesítettek a nevére. Utána *Weisz* Mór, a Bikur Cholim alelnöke átadta az ezen egyesület által szintén a jubiláns nevére létesítendő 500 kis alapítványról szóló oklevelet.

— **Muzsika-szó.** Pap Zoltán, az ismert poéta, a magyar irodalomban páratlan bátorságával, olyan könyvet adott ki, amely a leggazdagabb irodalomban és a leggazdagabb országban is szenzációként hatna. A legcsodásabb művészi fényűzéstől ragyog a *Muzsikaszó*, csak igazi poétának juthat eszébe ennyi külső szépséggel ékesíteni az önmagukban is szép verseket. Az album formájú könyvet a legjelesebb magyar művészek illusztrálták és a maga egészében valóságos remeke a magyar könyvnyomtató iparnak. Ez a külső dísz méltóan összevethető Pap Zoltán gyönyörű verseit és melódiáit. Hogy ezt a könyvet itt szóvá tesszük, annak az irodalmi okokon kívül más oka is van, még pedig zsidó vonatkozása. Megütközéssel halljuk, hogy egy kiadó üzleti érdekekből ügynök-hadat eresztett az országra azzal a megbízással: terjesszék el mindenütt azt a rágalmat Pap Zoltánról, hogy antiszemita és hogy ezért a zsidók a könyvet meg ne rendeljék. Hitványabb fogást még nem eszelt ki az üzleti furfang. Merénylet ez a magyar irodalom ellen, amelyet éppen egy ragyogó termékében akar megcsontítani és merénylet a magyar zsidóság ellen, amelyet ez a csunya trükk olyan színben tüntethet fel, mintha az irodalom pártolására felekezeti érzései vezetnék. De merényletszerű támadás ez a poéta ellen is, aki mint politikus és publicista mindig a legszabadabb irányt támogatta. Különböztet pedig irodalmi munkáját a belső értéke szerint értékeljük, nem aszerint, mi az írónak egyéni és munkájában ki se fejezett felekezeti felfogása. Ez a könyv ez oknál fogva csak elismerést érdemel, nem pedig durva gánccs-vetéseket.

כשר Mindennemű kakao, csokoládé és cukorkák ritus szerint készítetnek a főtisztelendő győrszigeti orthodox rabbi felügyelete mellett

SCHMIDL L. gyárában
GYÖRÖTT.

— **A pécsi hitközség** jánosi *Engel* József elnöklésével tartott képviselőtestületi közgyűlésén az elnök a község építkezéséről tett jelentést, azután rámutatott arra, hogy tandíjkárpótlásul az állam az előirányzott 8774 K helyett csak évi 3452 koronát engedélyezett. Az iskola-fenntartásnak fedezetlen hiányát tehát más bevételekből kell pótolni. Az évi költségvetést *Weisz* Gábor hitközségi titkár ismertette. Kimutatta, hogy a rendes kiadások fedezésére való közvetlen járulékok összegét 31,256 K-ról 33,000 K-ra kellett emelni. Az építési bizottság azt a javaslatot tette, hogy a most felépült hitközségi bérpalotával szomszédos régi házat a hitközség 100,000 K költséggel építtesse föl és ugyanott 55,000 korona költséggel 360 ülőhelyes kulturtermet is emeltesse. E javaslat körül — a fedezet szempontjából — hosszabb vita keletkezett, végre is változatlanul elfogadták az előljáróság előterjesztését, amely szerint a jövő évi közgyűlésre bizzák, hogy az építkezést folytatják-e. Végül számvizsgáló tagoknak *Fürst* Gyulát, *Steiner* S. M.-t és *Weisz* Ármint választották meg.

— **Arcképleleplezés.** A bazini izr. nőegyesület diszgyűlés keretében leplezte le volt elnökének, bold. dr. *Fiedler* Adolfnének az arcképét. *König* Bernátné elnök nyitotta meg az ünnepséget, utána dr. *Neumann* Gusztávné méltatta az elhunyt elnökasszony érdemeit, aki áldozatkész-ségével és fáradhatlan munkásságával fölvirágoztatta a testületet. A megtisztelést a jelenvolt családtagok nevében az elhunyt férje, *Fiedler* Adolf dr. megindultan köszönte meg.

— **Mensa Akademica Judaica.** Bécsben ily címen hosszas küzdelem után csak az idén teremtték meg a főiskolai zsidó tanulók közös étkezőjét, melyet ünnepélyes formák közt a múlt hónapban nyitottak meg. Régi bajt szüntettek meg ezzel. Az új intézménybe, mely a nagyhitközség rabbinátságának felügyelete alatt áll, 500 főiskolai tanuló jár étkezni. Az egyesület vezetőségének átirata szerint politikai tendenciákat ebbe az alkotásba nem vittek, csak közszükséget akartak vele kielégíteni.

— **Halálozás.** *Stiaszny* Ignácné hosszú szenvedés után f. hó 19-ikén Budapesten elhunyt. Halála kiterjedt nagy családot döntött mélységes gyászba, amiről az adományoknak az a végtelen sokasága tanuskodik, amit a korán elhunyt nagy műveltségű és nemes szívű urnő hozzátartozói a halál-eset alkalmából jótékony intézmények javára följánlottak. A gyászolók közt van a *Lindenbaum*-család is, melyhez a megboldogultat közeli rokoni kötelékek fűzték. A temetés f. hó 21-ikén nem mindennapi részvétellel ment végbe.

— **Hymen.** *Weisz* J., nagyszombati kereskedő, chanuka második napján feleségül vette Aszódon *Schreiber* József aszódi főrabbi leányát, Bertát. Az esketés az örömszülők udvarán folyt le, régi ritus szerint. A fiatal pár frigjét *Pollák* Fülöp váci és *Adler* Vilmos dr. hatvani főrabbi áldották meg.

Közgazdaság.

Az „Anker” élet- és járadék-biztosító-társaság (Magyarországi igazgatóság, Budapest, VI., Anker-palota) 1911 november havában benyújtott a társaságnál 1018 ajánlat 8,182.121 K biztosított összegre és kiállított 865 kötvény 6,758.503 K összegre. Díjak fejében bevett a társaság 1,961.869 K-át elért és elhalálozás folytán kifizetett 723.784 K-át. A január—november havi időszak alatt benyújtott 10.896 ajánlat 85,886.638 K-ra és kiállított 9509 kötvény 74,535.601 K-ra. Ugyanezen idő-

szakban díjakért 20,130.052 K-át vételezett be a társaság elért és halálesetek folytán pedig 16,500.845 K-át fizetett ki. A társaság vagyona 1910. december 31-én 195 millió K, biztosítási állomány 596 millió K, halálozások és esedékessé vált elérti biztosítások folytán a társaság fennállása óta 405 millió K-a fizettetett ki.

* „Unio” élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövetkezet (ezelőtt *Első* Leánykiházasító Egylet) Budapest, VI., Teréz-körút 40-42. Alapított 1863. évben. Folyó év november havában 1,896.900 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,550.400 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 164.734 K 89 fillér fizettetett ki. 1911. január 1-től november 31-éig bezárólag 19,854.000 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 16,308.600 K értékű új kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó évben 1,557.456 K 17 fillér és az intézet fennállása óta 18,315.389 K 20 fillér fizettetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

A „Bóni” Gyártelep és Mezőgazdasági Részvénytársaság Nyírbátor, folyó hó 19-én tartotta 11-ik évi rendes évi közgyűlését, melyen előterjesztetett a múlt évi zárszámadás, mely K 210,183.46 fillér tiszta nyereséget tüntet ki. A közgyűlés a nyereség felosztása iránt a következőkép határozott: 6% osztalékra fordít K 90,000.—, értékcsökkenési tartalékra K 40,782.95, tartalékalapra fordít K 20,000.—, jutalékra fordít K 20,940.—, új számlára átvisz K 38,460.51, összesen K 210,183.46. Tekintettel az üzemek fejlődésére, elhatározta a részvénytőkének 300,000.— koronával 1.800,000.— koronára leendő fel-emelését. Az új részvények nyomban jegyezve lettek. Az igazgatóság mandátuma lejárván, az igazgatóságba beválasztottak: *fenyéri Zádor* Lajos, elnök, kir. tanácsos, Debrecen, kántorjánosi *Mándy* Samu, orsz. képviselő, alelnök, Budapest, kántorjánosi *Mándy* Ignác, Budapest, kántorjánosi *Mándy* Géza, Budapest, *Diner* Gyula, Kisvárd, *Halasi* Mór, Kisvárd, Dr. *Vadász* Lipót, orsz. képviselő, Kisvárd, *Kernhoffer* József kir. tanácsos, Debrecen, (uj), *Csanak* János, Debrecen, (uj), *Lip:ay* Jenő, Nyíregyháza, (uj), *Simon* Miksa, Budapest, *Fisch* Lajos, Nyírbátor, *Mandel* Dezső, vezérigazgató.

* 28 éves, 8 évig volt pozsonyi bócher, elfogadna leckeórát adását tulmudban, polgári iskolai tantárgyakban és német nyelvben. Szíves megkeresést „Ernyedetlen” jelige alatt a kiadóba kérek.

* **Macóth-sütők figyelmébe** ajánljuk Erdei és Társa macóthgép-gyárosok mai hirdetését. Az eddigi találmányait egy újabb önműködő tésztakeverő-géppel gazdagította. Ezzel a macóthsütés technikája ismét egy lépéssel előbbre haladt.

* **Okl. tanító,** *שׁוּב, בִּית, מוֹדֵל, הַתְּרָה*-ja is van, ki jelenleg állásban van, helyzetének javítása végett nagyobb hitközségbe ajánlkozik. Szíves megkeresések „Vallásos” jelige alatt e lap kiadóhivatalába kéretnek.

* **Confirmációra,** *בֵּר מִצֹּה*-ra előkészít *Krausz* *Jakab* kántor és hitoktató, V., Tisza-utca 18. II. em. 46.

* **Két kis leányom** nevelőnője váratlan férjhez menetele következtében nevelőnőt keresek. Teljes ellátás és 40—50 korona havi fizetés ellenében köteles a kis leányokat az elemi II-ik, illetve III-ik osztályról a tanév végén a móri izr. iskolánál sikeresen vizsgáztatni: *Simonyi* *Albert*, Pta-Törös, u. p. Mór.

Pályázat.

A kiskunhalasi orth. izr. hitközség elnökségétől.

Pályázati hirdetmény.

A kiskunhalasi orth. izr. hitközségnél jövő év április 1-én a **főkántori állás**, évi **2000** (kettőezer) **korona** fizetés, szabadlakás és mellékjavadalmakkal betöltendő.

Az illetőnek kór és ófész sóchétnak is kell lenni, de ha sóché ubódék, akkor előnyben részesül és több mellékjövedelemre is számíthat.

Pályázók, akik szép előadói képességgel birnak és 3 orthodox rabbitól kabólósz birtokában vannak, sziveskedjenek folyamodványukat igazolványaikkal képességükről, koruk, működésük és családi viszonyaikról legkésőbb jövő év január 15-éig az elnökséghez benyújtani.

Csak a meghívottak bocsáttatnak próbaelőadásra és csak a megválasztottnak térítetik meg az utiköltség.

Kiskunhalas, 1911 november 30.

Weisz,
hitk. jegyző

Hofmeister Ignác,
hitk. elnök

A bonyhádi kongr. izr. hitközség elnökségétől.

Pályázat.

A bonyhádi congr. izr. hitközség az üresedésben levő **I. kántori állás** betöltése céljából ezennel pályázatot hirdet.

Pályázótól megkívántatik, hogy kellemes hanggal birjon, zeneileg képzett és a liturgiában teljesen jártas, ófész-sóché és בעל קורא legyen és az iskolában a gyermekeket a hittanoktatásban részesíteni tudja.

Fizetése évi **1600 korona**, természetbeni lakás és a szokásos mellékjövedelem, aki pedig a משניות tanulásra képes, annas külön **200 kor.** mellékjövedelem biztosittatik.

Az életkort, családi állapotot, képesítést és eddigi működést kitüntető okmányokkal felszerelt pályázati kérvények 1912. január 31-éig nyújtandók be, az állás pedig legkésőbb március 1-én foglalandó el.

Próbaelőadásra csak a meghívottak bocsáttatnak és az utiköltség megtérítésére csakis a megválasztott 100 K. erejéig tarthat igényt.

Kelt, a bonyhádi izr. hitközség képviselőtestületének 1911. dec. 3-án tartott üléséből.

Kun Mór,
elnök.

A mosoni izr. járáshitközség előljáróságától.

Pályázat.

A mosoni izr. járáshitközségben üresedésbe jött **első előimádkozói állásra** ezuttal pályázat hirdettetik.

Évi fizetés **1600 korona**, garantált **400 kor.** sechita, természetbeni lakás és a szokásos mellékjövedelem.

Pályázótól megkívántatik, hogy kellemes hanggal birjanak, sóchet ubódék vekoré legyenek, magyar állampolgár, a magyar és német nyelvet ugy szóban, mint írásban birják és 3 orthodox rabbitól kabólószszal birjanak.

Képesítés, eddigi működés kor és családi állapotot feltüntető okmányokkal felszerelt kérvények 1912 január hó 12-ig alulírt előljáróshoz küldendők. Próbaelőadásra csakis a meghívottak bocsáttatnak.

Az állás 1912 február hó 1-én foglalandó el.

Moson, 1911 december havában.

Porges Fülöp,
jegyző.

Spitzer Adolf,
elnök.

A borossebesi izr. hitközség elnökségétől.

Pályázat.

A borossebesi izr. hitközség **kántor-metszői állásra** pályázatot hirdet. Javadalmazás évi **1080 korona**, szép természetbeni lakás és az itt szokásos mellékjövedelem.

Pályázótól megkívántatik a magyar honosság, kellemes hang és sóchet ubódék vekoré legyen. Mohél előnyben részesül. Képesítés, eddigi működés, kor és családi állapotot feltüntető hiteles okmányok másolatával felszerelt kérvények az elnökséghez küldendők.

Próbaelőadásra csak a meghívottak bocsáttatnak és csak a megválasztott tarthat igényt az utiköltség megtérítésére. Az állás azonnal is elfoglalható.

Borossebes, 1911. december 14-én.

Az Elnökség.

A sziráki kongr. izr. hitközség elnökségétől.

Pályázat.

A sziráki kongr. izr. hitközségnél lemondás folytán megüresedett **kántor-metszői állásra** pályázat hirdettetik. A pályázótól megkívántatik, hogy ש"ב וש"ץ מומחה לרבנים magyar állampolgár, ügyes, gyakorlott metsző és mohél ugyszintén három orth. rabbitól birjon képesítéssel és tudnia kell a véseteket paszkenolni és וישט וצומת הגידן erre is képesítéssel kell birnia, legyen דתרה-ja, melyet szintén orth. rabbitól kell nyernie, végül, hogy kellemes hangú, jó előimádkozó legyen a magyarnyelv tökéletes birásával.

Ezen állás javadalmazása: évi **1000 korona** fizetés, természetbeni lakás, egész sechita, (minden marhától 1 1/4 kg. hus) nagy ünnepi előimádkozásért érdemszerinti külön díjazás és esetleges egyéb mellékjövedelmek.

Képesítést, eddigi működést és vallásos előéletet igazoló okmányokkal felszerelt pályázati kérvények alulírott elnökhöz mielőbb beadandók. A próbára meghívott és csakis az állást elnyert pályázó költségei fognak megtéríttetni.

Az állás 1912. évi január hó első napján már elfoglalható lesz.

Miután ezen állással jár a sziráki állami elemi iskolában a hittan oktatása, az államtól kapott évi **60 kor.** díjazásért, feltétlenül megkívántatik, hogy a pályázó a hitoktatás terén teljesen jártas legyen.

Megválasztott köteles lesz neje által a rituális fürdőt kezeltetni, miért annak jövedelmét huzza.

Előnyben elsősorban azok részesülnek, kik oly elméleti képzettséggel birnak, hogy szükség esetén a helyettes anyakönyvvezetői és ezzel kapcsolatos teendők ellátására is képesek.

Szirák, (Nógrád-m.) 1911 december 13.

Wiener Náthán,
hitk. elnök

Uj, elegáns és korszerű. Tisztelettel értesitem t. c. hitsorsosaimat, hogy Budapest, Károly-körut 19. sz. (Orczy-ház), Király-utca sarkán, több elsőrangú, villanyvilágítással ellátott vendégszobát nyitottam meg. Figyelmes kiszolgálás és jutányos árakért garanciát nyújt közismert orthodox כשר falatozóm. Szives pártfogást kér Issmann Victor, orthodox כשר étkezde tulajdonosa, Anker-köz 4.

Reggelizés előtt fél pohár Schmidthauer-féle

Igmándi

keserűvíz az elrontott gyomrot 2-8 óra alatt teljesen rendbe hozza. Használata valódi áldás gyomorbajosoknak székrekedésben szenvedőknek. Kis üveg 40 fill. Nagy üveg 60 fillér.

Virstli és füstölthúsáru

legelőnyösebb bevásárlási forrása

Számos ki-tüntetés. **TOCH ÁRMIN** Telefon szám 27-44.
כשר כשר FUSTÖLDE כשר כשר**BUDAPEST, ANKER-PALOTA.**

Falatozó, asztali kiszolgálással. Nagyobb bevásárlásnál a szokásos nagybani ár. — Postai megbízások pontosan eszközöltetnek. Kivánatra árjegyzék!



Cs. és kir. szabadalmazott

מצות

gépek

melyek keverik a tésztát, gyúrók, nyújtók, lyukasztják a laskát. :: Szabadalmazott körkemencék gyára:

Erdei Ferencz és Társa

Budapest, VII. kerület, Nyár-utca 16. szám.

„BÓNI” Gyártelep és Mező-gazdasági r. t.**Nyirbátor.**

Ajánlja legjobb minőségű gyártmányait: Mosószappan, Bóni szinszappan, Szegedi házi szappan, Debreczeni szappan, Kis üstön főzött 5 éves legjobb minőségű borpárlat, Kétszer finomított repceolaj égetésre és kenésre, Napraforgó olaj, Napraforgó tábla-olaj, Finomított szesz, „Bóni-sósborszesz”, :: „Mész-homoktégla”, Rum-szesz, Denaturált szesz, Anizsos szesz, Finom buza- és rozsliszt.

Étterem ארטה' כשר

Budapest, VII., Kazinczy-utca 51, Király-u. sarok. Izléses ételek! Kitűnő fajborok! Előfizetőknek jutányos ár! Külön szalon, lakomák alkalmára. Kényelmes kerthelyiség Elegáns és tiszta vendégszobák 2 koronáért és feljebb.

Schlesinger Jakab vendéglős.**Templomi aranyhimzések** készít művészes kivitelben olcsó árak mellett. Rajzokkal díjmentesen szolgál**HERZ EMMÁ****Első magyar aranyhimző-telepe**

az „Arany érdemkereszt és Román királyi jubileum-érem tulajdonosa.”

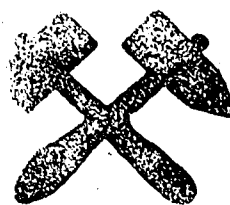
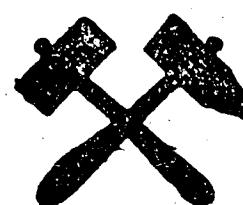
Ő cs. és kir. Fensége Augustus főhercegnő udvari szállítója.

Ő cs. és kir. Fensége József főherceg kamarai szállítója.

Grand Prix nagy aranyérmé és keresztje.

Kitüntette:

Országos Iparegyesület díszérmével, továbbá London, Bécs, Budapest, Pécs, Miláno, Bukarest, stb. stb.

Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 6.**Salgótarjáni, Petrozsényi,**

Annayölgyi, Szászvári, Ostrai, Karwini porosz-köszén, kovács-szén, légszeszgyári és bánya-pirszenet

ipari és háztartási célokra minden állomásra szállit:

Salamon Jakab és Társa

Budapest, V. ker., Erzsébet-tér 5. szám.

KOHN ARNOLD

SIRKŐRAKTÁRA

Budapest, VII., Károly-körut 15. szám.

Síremlékek minden ár és kivitelben, át-helyezések exhumálásoknál.

JAVITÁSI MUNKÁK A TEMETŐBEN.

Telefon: 18-76.

SZOMBATON ÉS ÜNNEPNAPON ZÁRVA.

Neumayer Fülöp

Budapest, V., Deák Ferenc-tér 1. (Erzsébet-tér sarok).

Ajánlja dusan felszerelt raktárát mindennemű belföldi és valódi perzsa-szőnyegek, függönyök, ágy, asztalterítők, takarók és átvétőkben. Hazai és egyéb gyártmányok. Minták és árajánlatok kívánatra ingyen és bérmentve.

Telefon II-21.

Telefon II-21.

בדכשר גמור של פסח

Burgonyaliszt

peszachra, virstli- és süteménykészítéshez alkalmas, a sárvári orthodox rabbi személyes felügyelete mellett készítve, a leg-rigorozusabb vallási követelményeknek megfelelően, minden számlához דכשר (kívánatra sütemény-recept is) kapható:

BISS SALAMON-nál, SÁRVÁR, Vas megye

Elegáns vendéglő

a nyáron át kerthelyiség.

Ujjonnan berendezve. — Izléses jó ételek. — Kitűnő italok. — Lakodalmak és ünnepélyek alkalmával külön bejárattal díszes szalon.

NEIGER J. BUDAPEST, VI.,
TERÉZ-KÖRUT 4.

Női kézimunka
ÉS HOZZÁVALÓ ANYAGOK
OSZTÁLYA
VI. DEJSEWFFY U. 5
(VÁCI KÖRUT SÁRKÁNY)
MELLETT

Bérczi D. Sándor
BUDAPEST

Vászonművek
KÖTÖTT-SZÖVÖTT ÁRUK
ÉS FÜGGÖNY-OSZTÁLY
VIII. ÜLLŐI UT 4 (KÁLVINTÉR SÁRKÁNY)
HÁZ

NAGYKÉPES KÉZIMUNKA ÁRUEGYZÉK VIDEKRE DÍJTALAN

RUSZNYAK

pongyola különlegességek áruháza

BUDAPEST, VII., KIRÁLY-UTCA 21.

::: Ajánlja az idény legsikerültebb fazonu ruháit! :::

Telefon
102—99

Telefon
102—99

220. ábra.
Legujabb
szabásu
divat-
pongyola,
madeira
hímzett
gallér és
zsinór-
bojttal,
szintartós
atlasz ve-
lesből,
sötét és
világos
színekben
ára csak
K 11.—



240. ábra.
Igen
síkkes és
kedvelt
szabásu
pongyola,
sima
pánttal,
szintartó
atlasz
velesből,
sötét és
világos
színekben
ára csak
K 9.50

220. ábra.

240. ábra.

∴ Legujabb divatlapot kívánatra ingyen! ∴



Lakodalmak, paszták, pármlovek stb. ünnepélyek alkalmára

élő friss halakat

a „plisztráng“-hoz.

a Balaton-, Tisza- vagy a Dunából szállítanak

Ifj. Singhoffer Ágoston és Társai halászmesterek

BUDAPEST, központi vásárcsarnok.

Vidéki megrendelések vasuton vagy posta útján gyorsan és lelkiismeretesen eszközöltetnek. Vendéglősök és viszont-elárúsítók kedvezményben részesülnek.

Sürgöny-olm: Singhoffertársai, Budapest.

Telefonszám: 59—98



Ezredéves országos kiállítás: díszoklevél.

Magyar fém- és lámpaárugyár részvénytársaság BUDAPEST-KÖBÁNYA.

Petroleum lámpák

a legegyszerűbb kivitelűtől a legpazarabbig.

Szesz-lámpák Auer-égőre.

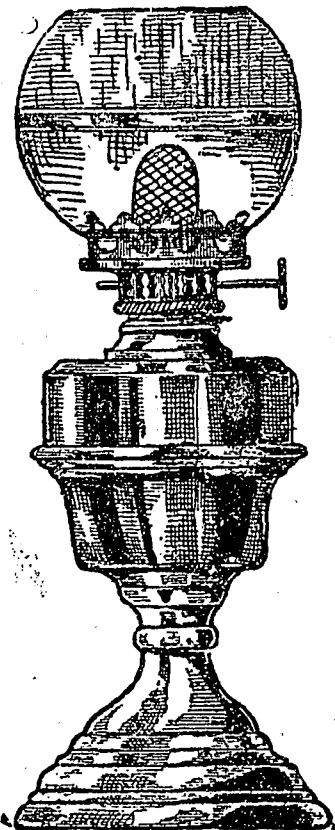
Légszesz- és villamos-
csillárok.

Fém- és díszműtárgyak.

Valódi király-olaj

a legjobb biztonsági petroleum

RAKTÁRAK: Budapesten: II., Szilágyi
Dezső-tér 3; V., Gizella-tér 1; VII., Er-
zsébet-körut és Barcsay-utca sarkán;
VIII., Üllői-ut 2, Kálvin-tér sarkán; X.,
Jászberényi-ut. Pozsony: Lőrincskapu-u.
Kolozsvár: Mátyás király-tér 3. szám.
--- Debrecen: Simonffy-u. ---



Sh Szalámi- és füstölthúsárugyár

a főrabbi felügyelete alatt.
Mindennemű füstölthús-
különlegességek elárúsi-
sítása nagyban és kicsinyben

DIAMANT J.

UJPEST,

Kemény Gusztáv-utca 1. sz.

Telefon 75—07.

Telefon 57—21.

Sh

Házhoz szállitva

Libazsir

vendéglősöknek, főzéshez és sütéshez friss és
tiszt, kilója 2 kor. Vidékre 5 kilós bödönökben.

Stein Bernát baromfikereskedése

Budapest, IX., Ráday-utca 9.

Orth. kóser cukrász- és péksütemények
az orth. hitközség fölügyazata mellett egyedül csakis

FRIEDMANN SALAMON

sütődéjében és cukrászdájában □ □ □

BUDAPEST, VII., DOB-UTCA 22.

kaphatók. Telefon 105—79. Mindennemű
rendeléseket pontosan eszközölünk helyben és vidékre.

Feladatunk a magyar hazában.

Serlegköszöntő, elmondta a Magyar Zsidó Ifjak chanuka-estélyén:
Székely Ferencz, udvari tanácsos.

Engemet ért ma az a nagy tisztesség, hogy Önök — kezembe adva azt a serleget, melyhez Juda Makkabi dicső neve fűződik — megbíztak azzal, hogy visszapillantak a messze múltba, felidézzem a hősök és vértanuk emlékét, kik kétezer évvel ezelőtt az Egyisten szentséges nevéért és Izrael igazáért hullatták vérüket; hogy visszhangot adjak azoknak az érzelmeknek, melyeket ezeknek a nagy időknek emléke mindnyájunk szívében fölkelt és hogy ezt a legendás multat összefűzve a prózai jelennel, levonjam annak tanúságait a mai korra, a mai emberekre nézve.

Nem tehetem ezt anélkül, t. Hölgyeim és Uraim, hogy néhány szóban össze ne foglaljam azt, ami a Makkabeusok korabeli zsidóság politikai helyzetére, a makkabeusi szabadságharc okaira tartozik és hogy ne méltassam ezeknek jelentőségét a zsidóság sorsának további alakulására nézve.

Tudvalevő t. Hölgyeim és Uraim, hogy a Makkabeusok idejében a zsidóság, mint önálló nemzet, már szomorú hanyatlásban volt. Az önálló zsidó királyság már 400 évvel előbb megdőlt, ezt követte a babyloni fogság, amely 70 évig tartott és amelynek az a vészes következménye is volt, hogy távol Babiloniába elhurcoltatván a zsidóság színe-java, a pusztán maradt országot megszállották idegen népfajok — filiszteusok, iduméusok, samaritánusok — akik nemcsak vallásra és erkölcsökre, de nemzeti érzésre nézve is különböztek a zsidóságtól és akik ennél fogva, mint idegen és ellenséges elem, örökös harcok okozói és egy újabb erős állami szervezkedés akadályozói voltak. Önállóságra a zsidóság ily körülmények között egyelőre nem juthatott. Palesztina a perzsa birodalomnak volt egyik provinciája, majd Nagy Sándor megdöntötte a perzsa hatalmat, része lett a görög-macedonai világbirodalomnak. Nagy Sándor halála után tudvalevőleg az ő generálisai osztzkodtak meg az örökségen. Így lett Ptolemeus Egyiptom és Szeleucus Szíria királya. Ez a két hatalom, de különösen a szomszédos Szíria tartotta Palesztinát és ezzel a zsidókat is, fenhatósága alatt.

Valamelyes árnyéka a régi nemzeti létnek még meg volt ennek a kornak a zsidóságában: meg volt az ősi vallásban, a jeruzsálemi templom szentségében és a főpap személyében, aki nemcsak egyházi, de — amennyiben Szíria királya, ennek a helytartója és esetleg még ennek az alvezére jónak látta — világi feje is volt a zsidóságnak.

De mindezen felül még egy féreg rágódott Izrael ősi fáján: az akkori korszak, a Nagy Sándor és utódai által importált hellén vallás és civilizáció. És amit ma észlelünk, t. Hölgyeim és Uraim, hogy Izrael fája mindig a koronában rothad, míg gyökere ép és egészséges — ugyanazt észlelték akkor is: a gazdagok és előkelők nagy része sietett elfogadni a hellén szokásokat és erkölcsöket, míg a nép hű maradt vallásához és nemzetéhez. A hellén romlás egészen a főpapi székhöz terjedt. Elég megemlíteni, hogy egy Jázon és egy Menelaos ültek abban a korszakban a főpapi trónuson, romlott és erkölcstelen férfiak, alázatos szolgái az idegen uralomnak és megrontói saját fajuknak.

A krízis Antiochus Epiphanes szír király uralkodása alatt következett be. Ez a zsarnok, aki még hozzá állandó pénzzavarokban volt, valamely főpapi veszekedés alkalmával elhatározta az addig szentnek és sértethetetlennek tartott jeruzsálemi templom kirablását és hogy ennek mégis valami tetszetős ürügyet adjon, kitalált valami mesét a zsidók árulásáról, a zsidó vallás összeférhetetlenségéről az állami renddel, a zsidók gyűlölködéséről másfajú és másvallású emberekkel szemben — szóval oly dolgokat, amelyeket azóta a szent inkuizíciótól Verhovay Gyuláig már nagyon sokan plagizáltak. Ezeknek az ürügye alatt tényleg kirabolták és megszenteltetítették a templomot és a legvadabb kegyetlenségeket követték el a zsidók ellen, akiket arra akartak kényszeríteni, hogy hűtlenné legyenek ősi vallásukhoz és térjenek át a bálványimádásra. Csodás emlékei a hithűségnek, a vértanúságnak, maradtak ránk ebből a szomorú korból, melyek, miként a fekete éj a ragyogó csillagok, úgy világítják meg ennek sötét háttérét.

És amikor a barbár zsarnokság, a testnek és léleknek eltiprása elérte a tetőpontot, amikor a szenvedések kelyhe csordultig megtelt — akkor bontotta ki Matatiász, a Hasmoneus és öt fia, Modinban a szabadság zászlaját. Hogy miképpen gyarapodott kis csapata nagy sereggé, hogy nevelődtek vitéz katonák a békés földmivelőkből és hadvezérek a Matatiász fiaiból, mindezt hosszú volna itt elmesélni. Csak azt említem meg, hogy Matatiász rövid idő múlva bekövetkezett halála után Juda Makkabi lett a vezér, aki nyílt csatában legyőzte a szír seregeket, visszafoglalta Jeruzsálemet és újra beszentelte a templomot. A harcmezőn esett el dicső csatában. Halála után méltó testvérei, Jonathan, majd Simon vették kezükbe a vezéri pálcát és az ő és utódaik hősi küzdelmének, valamint politikai bölcsességüknek sikerült jó hosszú időre a zsidóságnak saját királyai alatt állami függetlenséget szerezni. Ezekben foglaltam össze dióhéjban annak a legendás korszaknak történeti eseményeit. Ezekből akarom most már a tanúságot levonni.

A tanúság pedig az, hogy a Makkabeusok méltán foglalják el diszes helyüket a zsidóság legnagyobb, legnépszerűbb hősei között. Ha a Makkabeusok nincsenek, a már teljesen elgyengült, bensőleg meghasonlott, erkölcsileg züllött zsidóság menthetetlenül elpusztult volna, betakarta volna az évezredek sivatagának fővénye, emléke elveszett volna a homályban, a feledésben, mint ahogy elmúlt az asszír, a méd, a pártus és annyi más ókori nép. Az a hősi fellobbanás, amelyet a Makkabeusok kifejtettek és amelybe magukkal ragadták nemzetüket, azok a nagy erők és erények, amelyek ezekben a harcokban megnyilvánultak, a kiontott vér és a kiállott szenvedések tisztító tüze, újra összeforrasztották a zsidóságot és lehetővé tették, hogy csaknem 200 évig fenntartsa még állami létét egészen a római korig, a mikor széjjelszórattván az egész római birodalomban, mely akkor az egész akkori civilizált világot magában foglalta, széjjelhordják az Egyisten tanát és ezáltal alapját vessék meg új erkölcsöknek, egy új civilizációnak. Ki ne látná ebben a világtörténelmi erők titokteljes ekonomiáját, amely épp úgy intézi népek sorsát, mint ahogy gondoskodik arról, hogy a szél elvigye a

hulló magot a hegyoldalra, hogy abból évtizedek múlva hatalmas erdő keletkezzék.

Az, hogy a zsidóság nem olvadt fel a romlott erkölcsű és veszendőbe menő ázsiai népekben, hogy egy dicsőséges harc visszaadta neki önbizalmát és helyreállította az ősi hitnek és a vele járó tisztább erkölcsöknek uralmát, ez a Makkabeusoknak halhatatlan érdeme. Ezért méltán ünnepeljük őket a mai szent napon, valamint hiszem, hogy emléküfenn fog maradni mindaddig, míg lesz valaki, aki Izrael istenéhez emeli fel buzgó imáját, mindaddig míg lesznek költők és művészek, akik papírra vetik, ércbe vésik a szabadság bajnokainak hősi tetteit és amíg lesznek érző emberek, akiknek szíve feldobog hírére azoknak a nagy erényeknek, végtelen szenvedéseknek, hősi küzdelmeknek és dicső győzelmeknek, amelyek mind benne foglaltatnak a Makkabeusok szabadságharcában.

Ezek után t. Hölgyeim és Uraim, méltóztassanak megengedni egy rövid elmefuttatást olyan kérdés fölött, mely mostanában gyakran fölvetődik: helyes-e, jogosult-e, hogy mi zsidók. visszafelé nézünk évezredek homályába, messze azon kor mögé, amikor a magyar lovak patái először dobogtak ennek a földnek áldott talaján. Helyes-e, hogy szeretettel foglalkozunk saját hőseinkkel, de szabad-e, hogy legyenek saját hőseink, akik nem egyszersmind mindazoknak hősei, akik velünk együtt ezt a földet lakják. Szóval, helyes-e, hogy mi hiven fenntartjuk a régi tradíciókat, hogy szívünk feldobban régi dolgok hallatára. Vajjon nem hűtlenség-e ez a magyar nemzethez, mely bennünket szeretettel befogadott, ehhez az országhoz, melynek gyermekei vagyunk, melyhez szívvel-lélekkel ragaszkodunk jó és balsorsban? És erre én azt merem állítani, hogy nem!

Leghelyesebbnek vélem, hogyha ezt egy hasonlattal próbálom tisztázni: tessék elképzelni a leány esetét, aki férjhez ment szíve választottjához. Nem helyes-e és természetes, hogy a nőnek megvannak a saját emlékei, a saját tradíciói, hogy házasságában is ragaszkodik gyermekkori emlékeihez, a maga családjához, hozzátartozóihoz, bár mindez nem egészen közös azzal, akivel ő életét megosztja és akivel kell, hogy ezután csak közös emlékei legyenek. Az én meggyőződésem szerint semmiképen sem hűtlenség tehát, hogyha szeretettel gondol régi emlékeire a magyar zsidóság, mely hű fia ennek a hazának, mely tudatában van annak, hogy magyar hazájának sokkal, mindennel tartozik, de annak is, hogy ezért a tartozásáért munkájával is, vérével is mindig becsülettel helytállott. Jogos és igazságos, ha visszapillantunk a múlt emlékeire, amelyek szépek és nagyok és amelyeknek legbecsesebbje egy könyv, amely közkinccse az egész emberiségnek, örök forrása mindannak, ami szép, nagy és igaz, örök forrása a művelt világ irodalmának és művészetének és iratott oly távoli időkben, amikor a ma legműveltebb európai nemzetek még sötét barbárságban éltek.

Mindez azonban csak addig helyes és jogosult,

amíg visszafelé tekintünk. Visszatérve a reális jelenbe és előrenézve a jövőbe, a magyar zsidóság sorsa benne foglaltatik a magyar nemzet sorsában. Nem lehet más jövőnk, mint az, mely a magyar nemzet jövőjével közös. Ennél a határvonalnál megszűnik a régi és dicső emlékek varázsa. Azok, akik egy új zsidó birodalomról álmodoznak, azok, akik üldözött külföldi hittestvérek érdekében bizonyos nagyszabású terveket kovácsolnak, legyenek tisztában azzal, hogy pénzzel, rokonszenvvel mindig segítségükre leszünk, hogy örömmel meg fogunk tenni mindent, hogy helyzetüket jobbra, emberekhez méltóvá tegyük, de ennél tovább nem megyünk. Mert a mi sorsunk örökre össze van kötve ennek a nemzetnek a sorsával és a mi hazánk ez a föld, amelyről a költő azt mondja: „Itt élned, halnod kell!”

*

És most néhány szót a Magyar Zsidó Ifjak társulatának lelkes tagjaihoz, akik ma itt egybegyültek, hogy velünk együtt ünnepeljék a Makkabeusok halhatatlan emlékét. A legenda azt mondja, hogy ama régi hőseink az egyik kezükben karddal, a másikban bibliával küzdöttek Izrael becsületéért. Megváltak az idők, megváltak a fegyverek, de nekünk, akik ma képviseljük a magyar Izraelt, ugyanúgy kell harcolnunk: kardunk a becsületes munka, bibliánk a tisztesség, az apáinkról ránk maradt szent hagyományok. Érezze mindenki a reá háruló felelősséget; úgy küzdjön és úgy dolgozzon, hogy az élet nagy harcában nemcsak magának, de Izraelnek is becsületet szerezzen.

Ezekben voltam bátor elmondani azokat a gondolatokat, amelyek bennem keltek ma este, mely a Makkabeusok dicső emlékének van szentelve. Erre a szent emlékre emelem ezt a serleget azzal, hogy a magyar zsidóságban mindig legyenek bájos hölgyek és derék férfiak, akik ezeket a szent emlékeket tiszteletben tartják és amikor évről-évre kigyuladnak a Chanuka mécsesének lángjai, azokról méltó formában megemlékezzenek. Ugy legyen!

Külföldi szemle.

Orosz írók tiltakozása a pogrom ellen.

Több, mint száz orosz író és tudós írta alá azt a szöveget, amelyben az európai nyilvánossághoz fordulnak és amelyben a pogrom-heccek ellen emelik föl a szavukat. Az aláírók között vannak Gorkij, Korolenko, Kowalewski és más kitünőségek, a szöveg élesen kel ki az orosz kormány ellen, amely tétlenül nézi a legborzasztóbb öldöklést és többek között a következőket mondja:

„Az igazság, az értelem és az emberszeretet nevében emeljük fel szavunkat a fanatizmus és a sötét hazugság új kitörései ellen. Mint mindig, úgy most is ugyanazok az emberek azok, akik mindent elkövetnek, hogy ébren tartsák Oroszországban a fajgyűlölet és a vallási gyűlölködés szellemét. Sem a nép véleményével, sem a népjogokkal nem törődnek, hizelegnek az előítéleteknek és szakadatlanul erőszakosságra izgatnak az

„idegen faj“ ellen. Egy gyilkosságból kifolyólag, amelyet Kiewben egy Justschinokoff nevű gyereken követtek el és amely még nincs kiderítve, terjesztik a nép között azt a mesét, amely keresztény gyerekek vérenek kiontásáról szól. A barbárság rég kipróbált eljárása ez. A Krisztus utáni első századokban ezzel vádolták meg a pogány papok a keresztényeket, ekkor keletkezett ez a gonosz és sötét legenda. Az első vér, amely miattuk és a pártos római bírák ítélete miatt kiömlött, *keresztény vér volt*. A legenda hazugsága most világos, mint a nap. Azóta nem halt ki ez az ostoba hazugság. De a legtöbb bajt a többi nép között szétszórt szerencsétlen zsidóságra hozta ez az eltévelyedés. A pogromok, amelyeket ez idézett elő, véres nyomot hagytak a középkor történetében. Minden időben voltak olyan gyilkosságok, amelyeknek célja érthetetlen volt és amelyek zavarba hozták a hatóságokat. Azokon a helyeken, hol a zsidóság sűrűbb, az ilyenfajta bünteteket rögtön felhasználják a zsidóság ellen. A fölébredt vallási fanatizmus tanukat szerzett és megteremtette a mézárásokat. Az igazságot gyakran megállapították, de már későn. Az igazságos és felvilágosodottabb embereket elfogta a szégyen. Pápák, kiváló egyházi férfiak elég gyakran megbélyegezték az efajta *pogromokat* és megtiltották a hatóságoknak, hogy az ítéletekbe vallási tendenciákat vigyenek bele. Oroszországban I. Sándor cár adott ki erre vonatkozólag egy ukázt, de az ukázok ott porladnak a levéltárakban, míg a legenda él és gyilkol. Mi, alulirottak, az orosz irodalom, művészet és tudomány képviselői, akik ugyancsak szeretjük a gyerekeinket, de visszautasítjuk az ilyen ostoba hazugságot, szavunkat a kereszténység nagy tanítójának szavával zárjuk: „Féljete azoktól, akik hazugságokat aratnak, ne bizzatok a sötét hazugságokban, amelyeket sokszor vér öntözött meg“.

Sajnos nincs remény, hogy az orosz cár és illetékes miniszterei politikáját éppen e nagyszerű szöveget változtassa meg...

Ki lesz az angol chief-rabbi?

Mint a Welt londoni levelezője írja, az angol chief-rabbi diszes állására dr. Joseph Abrahams (Israel Abrahams híres zsidó tudós öccse) a legtöbbet emlegetett jelölt. Dr. Joseph Abrahams Ausztráliában 28 éven át működött, mint rabbi. Hildesheimer tanítványa és egyszer már volt Londonban rabbi-jelölt. Született angol ember és ez is hozzájárul chance-aihoz, mert a londoni hitközség nagyrésze született angolra ruházná legszívesebben az állást. Joseph Abrahams a napokban váratlanul Londonba érkezett és pedig, úgy látszik, a hivatalos körök felhívására.

Olasz zsidó hitközségek gyűlése.

Mint Flórencből írják, az ottani hitközségi elnök: Vitta lovag vezetése alatt az olasz zsidó hitközségek delegátusai gyűléseztek. Az elnök mindenekelőtt Castiglioni, a nemrég elhunyt római főrabbi halála felett érzett gyásznak adott kifejezést. A gyűlés azután érdekes tárgyra tért át: a tripoliszi háborúnak a zsidókhoz való vonatkozásaira. Az összegyűltek megbotránkozással vették tudomásul, hogy az olasz sajtó egy cikkében a tripoliszi olasz-zsidó alattvalókat hazaárulással vádolták és felszólította a tripoliszi és benghazi-i chachamokat, hogy az olaszok ügyét a legnagyobb odaadással támogassák. A közgyűlés ezután elhatározta, hogy az olasz rabbik legközelebb tartandó kongresszusának tervét szívesen fogadja és a kongresszus elé javaslatot terjeszt

a két olasz rabbi-szeminárium (Róma és Flórenc) egyesítésére vonatkozólag. (Ezt a pontot nem értjük. Hisz Rómában nincs szeminárium. Ami volt, azt Florencbe tették át. Tán csak az alapok egyesítéseiről van szó. Szerk.) E pontnál érdekes észrevételek történtek az olasz rabbiképzésre vonatkozólag. Több szónok szóvátette, hogy sok olasz hitközség oly szegény, hogy nem tudja rabbiját rendesen fizetni és e községek rohamosan hanyatlásnak indulnak a lelki élet elhanyagolása miatt. Még néhány belpolitikai kérdést beszéltek meg s a gyűlés véget ért.

Antiszemita bíró és büntetése.

Novemberben történt Sanokon (Galicia) hogy egy bíró egy tárgyalás alkalmából antiszemita kirohanásokra ragadtatta magát. Egy panaszostól ugyanis, aki hitelezője volt a zsidó hitű vádlottnak, megkérdezte: hogy is lehetett zsidónak hitelezni, hiszen a zsidóban nem lehet bízni? Dr. Spiegel jelenlevő ügyvéd erőteljesen felszólította a bírót, vonja vissza nyilatkozatát, mire a bíró kiutasította Spiegelt a teremből s egy szolgálval ki is vezettette. A törvényszéki elnöknek tudtára adták az esetet és ez rögtön más osztályba helyezte át a bírót. De a bírót azóta minden ügyvéd — keresztény és zsidó egyaránt — bojkottálja, nem vesznek részt az általa vezetett tárgyaláson és így valószínűen kénytelen lesz a kitűnő antiszemita más városba helyeztetni át magát.

Hirsch báróné szobra.

Párisból írják: Hirsch báróné és Mme Boucicaut, két nagy jótévedője az emberiségnek, legközelebb közös szobrot kapnak Párisban. Hirsch báróné nevét Magyarországon is már sok ezren áldják nagyszabásu alapítványai élvezői közt, de Párisban ép így méltányolják a férjéhez méltóan nagy urasszony érdemeit. Mme Boucicaut párisi jótévedő volt, ki nagy áruháza hivatalnokaira hagyta vagyonának egy részét s a másiktól kórházakat építtetett. Közös szobrot azért kapnak, mert Oziris, a nagy emberbarátnak ez volt az egyik végrendeleti kívánsága. Oziris 100,000 frankot hagyott arra a célra, hogy belőle Hirsch bárónénak és Boucicaut asszonynak közös szobrot emeljenek.

Zsidó írók és kiadók Németországban.

Salom Asch, mint Berlinből írják, aki Perec mellett az ujhéber irodalom legelső novellistája, kétfelvonas darabot fejezett be. A neves realista író munkájának címe: *A gyöngék*. Reinhardt már el is fogadta a kispolgári miliőben játszó, durva és erős tónusu darabot és a jövő szezonban előadatja. Salom Aschnak a napokban zsidó tárgyú regénye jelent meg, mely általános feltűnést keltett egész Németországban. Mary a címe és Amerikában játszódik le; az oda bevándorolt zsidók panaszát festi azzal az erős naturalizmussal, mely Asch minden eddigi írását jellemezte.

Demitzer Salom, fiatal lyrikus a napokban egy kötet zsargon verset adott ki, figyelmet keltve. Proletárversek a javából és a jidis-nyelv Rosenfeld által elért finomságait mind felhasználja.

Egy nagy zsidó kiadó, S. Fischer a napokban ünnepelte fennállásának negyedszázados jubileumát. Fischer egymaga óriási munkaerejével és irodalmi ízlésével többet tett a német irodalomért, mint egy egész írói generáció. Hauptman, Sudermann az ő műhelyében gazdagodtak meg; a modern irányzat iránti érzékét

pedig a Neue Rundschau kiadásával bizonyította be. Az ő érdeme ezenkívül d'Annunzio, Björnson, Ibsen, Schaw győzelmes bevonulása a német és így az európai irodalomba.

Keresztény papok, mint héber tudósok.

November végén Pármában elhunyt Perreau Pierre abbé, a pármái udvari könyvtár igazgatója, aki a legnagyobb élő héber tudósok egyike volt. Eleinte a post-biblikus irodalomnak szentelte kutatásait, könyvtárában egész csomó ritka héber kéziratot fedezett fel s olyan tudósok, mint Steinschneider, Lunz, Jellinek gyakran fordultak hozzá felvilágosítáért: több nagy héber munkát adott ki a XVI—XVIII. századi héber irodalomra vonatkozólag. Perrau abbé halála alkalmával angol lapok felelevenítik egy másik, régebben élt keresztény pap és héber tudós emlékét, akinek alakja még érdekesebb Perrauénál is. — Állítólag 1740—1760 között virágzott ez az érdekes ember Prágában; a neve Jugl Károly volt, és annyira érdeklődött a talmud iránt, hogy állandóan talmudistákkal vétette körül magát. Kiadatlan munkája valamely prágai könyvtárban hever és szól a katolikus egyházi ritus és némely zsidó szokások összefüggéséről. Ebben a munkában a szerző elmondja, hogy egyik mesterétől, Lublin Ábrahám fiától, rabbi Mátyástól (?) a morénu címet kérte, ami csak nagytudásu és előkelő zsidóembernek jár. A rabbi meg is adta neki a címet.

Zsidó főkonzul Oroszországban.

Nem mindennapi kinevezésről adnak hírt a varsói lapok. Oroszlengyelország egy nagy centrumában: Varsóban történt, hogy egy zsidó hitű embert állított konzulátusa élére egy idegen — még pedig igen hatalmas — állam. Olyan állam, melyet Oroszország ezért a lépéséért nem igen vonhat felelősségre: tudniillik Japán. Goldfladen Bronislawnak hívják azt az urat, kit a japán kormány arra szemelt ki, hogy kereskedelmi ügyeit Varsóban, mely elsőrangú merkantilis központ, vezesse. Az orosz hatóságok természetesen nagyot néztek, mikor az új diplomata bemutatkozott nekik, de Japánnal még a zsidók kedvéért sem fognak kikezdeni.

Előfizetési felhívás!

Azokat a tisztelt előfizetőinket, akiknek előfizetése

1911. évi december hó végén lejár,

szintugy azokat, akiknek előfizetése előbb járt le, tisztelettel felkérjük, sziveskednének előfizetésüket megújítani, nehogy a lap szétküldésében fennakadás történjék.

A kiadóhivatal.

Az Egyenlőség telefonszáma: 95—28.

A gunynév.

Én nem bánom, ha azt mondják: zsidó!
Hisz ez a gunynév az én erényem,
Büszkén leszek zsidó akkor is én,
Ha csak vizen kell élnem és kenyéren.

Ez a gunynév a leszebb szó nekem,
Nem durvulhatott vad ajkon se el,
Betűcskéiben nagy évezredek
Minden csudája új életre kel.

Miért a guny? Egy más hit szebb, dicsőbb?
A származásunk alacsony talán?
Ki ismer dicsőbb őst, mint a zsidó?
Ösünk Izsáknak atyja: Ábrahám.

Ösünk Jákób és tizenkét fia,
Különb családot ismertek-e hát?
Avagy multunkon annyi vón a folt,
Hogy szégyelni kell a históriát?

Kié a tóra? Mely nép kapta azt?
Ki építé az első templomot?
Istennek tetsző nagy törvényeket
Örök kincsül vaj' melyik nép hozott?

Miért e guny egy fényes mult után?
Első nép voltunk minden nép között,
Mi szép, mi jó, mi dicső csak vala,
Világjárásra nálunk öltözött.

Egy régi honból fegyver verte ki
Csatákban fáradt hőseink sorát,
Az új hazákban sirva túrtuk el
Pribékhadaknak gyilkos ostorát.

És jóban, rosszban nem lankadt a hit,
Várt dus ebéd és szálkás rut bitó,
És nem volt kincs és nem volt szenvedés,
Mikért hitet cserélt vón a zsidó.

Miért a guny? Ma szégyen tán fajunk?
Ki jár elől töretlen ut rögen?
Hol nincs zsidó, ha eszme viv csatát,
A földnek melyik rejtett szögletén?

Ez hát a bűn? Ezért száll guny felém?
Hisz ez a gunynév az én erényem,
Ezért leszek zsidó akkor is én,
Ha csak vizen kell élnem és kenyéren.

Nagy Imre.

KRISTÁLY-forrás

szénsávvai telített ásványvíze hasznos ital étvágyzavaroknál és emésztési nehézségeknél. A legtisztább és legegészségesebb asztali és borvíz. Hathatós szomj-
osillapító. Övszer fertőző betegségek ellen. Orvosi rendelet szerint egy melegített pohárral igyék éhgyomorra.

Kiváratra töltésnélküli Szt. Lukácsfürdő Kútvállalat BUDÁN
.. töltést is szállít a

T Á R C A.

Lusztig Májert elüldözik.

Irta: Magyar Ignác.

Szőke Kovács János fizetni akart. Roppant ceremóniás ilyenkor a magyar paraszt, mert hiszen nem kis dolog az a fizetség és megfontolni való, mikor az ember pénzzel eteti a zsidót. Szőke Kovács János ennél fogva rágyújtott és rácsattintotta a pipára a kupakot. Aztán kigombolta a kék mándlit, de nagyon határozatlanul. Közben pedig szidta a fináncot, amit mindig lehet.

— Hát megfizessem — kérdezte a boltost, aki a pulpitus mögött állt.

Lusztig Májer ismerte a természetét és csak ennyit felelt:

— Nem erőszak.

Ez a beszéd már tetszett a kényes parasztnak. Ha nem muszáj, hát szívesen fizet. És kezdte kigombolni a mellényét is, de csak az ötödik gombig és mikor alá nyult, óvatosan körül nézett. Mikor az ember pénzzel manipulál, szerfölött kíváncsi akkor az okos vigyázat.

— Egy hosszú élete, ami ennek van — bosszankodott magában Lusztig Májer, de nem gondolt ezzel semmi rosszra; csak afféle mondás ez, mint például az, mikor azt mondják a tempós járásu emberről, hogy ez csak arra volna jó, hogy a halálért küldjék.

Szőke Kovács János végre kiásott a mellső zsebből egy nagy tárcát, amelyik kendőbe volt csavarva. A kendőt óvatosan lehántotta róla, mintha eleven testet nyuzna és vigyázni kell, hogy ne nagyon fájon. Ez bizony fájt, de meg kellett tenni. Megmondta, hogy fizet, hát fizet, ne mondja rá a zsidó, hogy az ő beszédje csak annyi, mint a levegő.

A pénzét nem a nagy tárcában tartotta, hanem a kisebb bugyellárisban, ami abban volt. Sokféle szuszogás után ez is előkerült. Ezüstpénz volt benne, meg rézpénz. Minden pénzt megnézett, megforgatott, megtapogatott, látszott rajta, hogy nehezen szabadul el tőle. Tizennégy forintot olvasott le az asztalra, de még nem tolta a boltos elé. Kérges, nagy tenyerével letakarta és a boltos arcát kémlelte:

— Mennyi is van az ajtón?

— Tizennégy pengő, hiszen láthatja.

Lusztig Májer az ajtóra rőtta a kinlevőseket. Ez a főkönyv.

Szőke Kovács János nagyon jól tudta, hogy mennyi a tartozása, de azért megkérdezte, hátha meghibázott a zsidó az írásban. Az ilyen apró gyanakodás nélkül nem men a fizetés.

— Osztán csakugyan annyi? — firtatta Szőke Kovács János.

— Hát megcsaltam kendet valamikor?

János elröstelte magát. Hiszen igaz is. Husz év óta egyszer se csalta meg a zsidó. De még a többi falubeli se mondhatja, hogy Májer megcsalta volna őket. A búzájukat, meg a jószágukat jó áron vette, akinek volt magához való esze, nem is hajszolta messze vásárookra az állatjait. Jó zsidó ez a Májer zsidó, csaknem olyan, mint a magyar. A boltjában is rendes.

Szőke Kovács János hirtelen elhatározással elébe tolta a pénzt.

— Nohát itt van — szólt alábbszállott hangon, mintha a belső tusakodás kifárasztotta volna — ne mondja, hogy böcstelen vagyok. De egy pöngőt elengedhetne.

Májer megrázta a fejét és mosolygott.

— Hát akkó szörkesszön egy kis írást rúla.

— Minek az — csodálkozott amaz — máskor se adtam, hiba azért mégse volt.

Szőke Kovács János a tarkóját vakargatta:

— Máskor — nyújtotta a szót — nem köllött, de most köll. Mer hogy ez az utolsó.

Májer nem értette.

— Hát tudja Májer gazda, eztán nem járhatunk ide. Szövetséget csináltunk, mert azt mondta a papunk, hogyha nem csinálunk szövetséget, hát levöszí a kezít rólunk. Nem köröszöl és nem temőt. Hát megcsináltuk. Mert hóta után mit kezdjön a tisztösségös magyar ember, ha el nem temőtik. Temőtetlenül csak nem rothadhat el, mint a kutya.

Lusztig Májer elsápadt. Tudta, hogy miben sántikál a pap, de nem hitte, hogy a józaneszü, derék parasztok a szándékával megbarátkozzanak. Husz esztendő óta járnak a boltjába, nemcsak ecetért meg pálinkáért, de tanácsért is ügyes-bajos dolgaikban. Ő volt az ügyvédjük, ha perbe keveredtek, a mérnökük, ha építeni kellett. Az adójukat ő számította ki, ha instanciájuk volt valamely hatósághoz, azt ő írta meg. A jegyzőhöz hiába mentek, az minden fáradságért pénzt követelt. Májer emberségből tette a sok szivességet.

— Hát igazán megcsinálják — kérdezte és előre hajolt, hogy jobban a paraszt szemé közé nézhessen.

— Muszáj, Májer gazda. Az anyjukom halálán van, hát muszáj. Megesketött, hogy nem ellenkőzők a pappal, mert ű temetkőzni akar.

Ez bizony így volt. A pap a lelkiekkel szoritotta parasztjait a szövetkezeti boltba. Egy se tudta azelőtt, hogy mi fán termett a szövetkezet és hogy mi jószág van abban, ha a pálinkát a pap embere méri ki és nem a zsidó. De sokáig nem mertek ellenkezni a szent férfiúval és egy szép napon fölszentelték a keresztény szövetkezet boltját, mintha kápolnát szenteltek volna fel.

A pap volt a szövetkezet elnöke, a kántor az igazgatója. Üzemigazgatónak megtették az elcsapott ispánt és az első gazdák lettek igazgatósági, meg felügyelőbizottsági tagok. A pálinkát, a petroleumot, az ecetet úgy mérték eleinte, mint a szentelt vizet. Szinte ingyen adták és ez tetszett a magyaroknak.

Lusztig Májer védekezett, ahogy tudott. Ő is leszálította a pálinka és a petroleum árát és a rőfös portekát áron alul vesztegette. De a versenyt bizony nem birta sokáig. Előbb az asszonyok maradoztak el, aztán a férfiak és ezután csak nagynéha vetődött be hozzá valaki.

— Tönkremegyünk — sopánkodott az asszny.

— Majd megsegít az isten — vigasztalta Májer. Az asszony nem tudott megnyugodni.

— Hiszen mindenünket megettük már — panaszkodott.

— Semmit se ettünk meg — mosolygott Májer szomorúan. — Azt a husz évet ettük meg, amit itt eltöltöttünk és ez semmi. Innen kiturak, hát isten hírével tovább megyünk.

— De hová?

— Máshová.

— És mibe kezdesz?

De ezt már igazán nem lehetett megállni nevetés nélkül.

— Mibe? Hát akármibe. A szalóki Künsztler Sája mibe kezdett, mikor elvesztette a vagyonát? Kántornak ment Kereszturra, ahol a bátyja lakik. És azt hiszed, hogy nem ért a kántorsághoz? Nagyszerű kántor lett belőle és most van neki hat forintja hetenkint. És a

gazdag Eisler Zélig talán kétségbeesett, mikor tönkrement? Ő se esett kétségbe. Éppen püremkor csukták be a boltját és süsen-pürem után való napon már a kemence előtt ült Nánáson és sütötte másoknak a maceszt. Hát Weiskopf Zalme, aki Sülön volt hitközségi elnök. Mit gondolsz, micsoda most ez a Weiskopf Zalme? Pesten ügynök és olyan nagy ur, hogy rá se ismernél. Schwarcz Élije se akasztotta fel magát, mikor leégett. Bevásárló lett Miskolcon. Hát én se fogok éhen veszni. Leszek vásári kikiáltó, vagy lakodalmi szarver, vagy házaló. Mért ne kezdhessenek valami ujba? Hát mi vagyok én? Hát vagyok én egy keresztény földesur, aki főbelövi magát, ha elette-elitta a nagy vagyont. Vagy menjek most már szolgabírónak, vagy alispánnak, mert elárverezték fejem fölött a kastélyomat és ha nem tesznek hivatalba, hát akkor mindjárt végem van. Nekem nincs még végem, Tüsene. A boltból kibuktattak, hát veszem a sátorfámat és máshol új életet kezdek.

És Lusztig Májer csakugyan fölszedte a sátorfáját és kiköltözött a faluból.

— Kifüstöltük — dicsekedett a szövetkezeti igazgató. — Majd meglátják kendtek, milyen élet lesz most ebben a faluban. Ugy fognak gyarapodni, hogy gyönyörűség lesz. Hiszen eddig csak a zsidónak dolgoztak.

Az a zsidó koldusszegényen ment ki a faluból.

— Nem volt az rossz ember — mondogatták, de a pap, meg a kántor, meg a volt kántor letorkolta őket. Hát lassan-lassan hinni kezdtek, hogy az a zsidó csakugyan úgy élt rajtok, mint a here, bárha sokszor bizony hiányzott nekik.

A parasztember nem tud ellenni tanácsadó nélkül. Különösen, mikor urakkal van valami dolga. Az urról azt tartja, hogy mindig csak huncutságon jár az esze.

A jegyző ott nyuzta őket, ahol csak lehetett, de a paphoz hiába fordultak, az bizonyosan a jegyzővel tart, mert az ő fajtája. Senki se volt a faluban, aki megmondta volna nekik, hol kereshetnek igazságos orvoslást és mit kell tenni ilyen esetben.

— Hej, hej! — vélte Szőke Kovács János — megmondaná a Májer zsidó.

— Az bizony megmondaná — hagyta helyben Botlik István.

— Hát iszen, ami igaz, igaz. Esze annnyi vót annak a zsidónak, mint egy fiskálisnak.

És erre aztán megeredt a beszéd. Vőneki Kristóf elpanaszolta, hogy lejárt a halászjoga és ő nem tudja most, kihez kell fordulnia a bérlet megújításáért, mert az egyik part az uradalomé, a másik a megyéé és a jegyző tíz pengőt kért az írásért. A másik azt panaszolta fel, hogy írnia kék a katona fiának Boszniába, de a kántor egy sunkát követel a levélért. A harmadik azt mondta, hogy kukorica-morzsolót rendelt meg egy vigécnél és az küldött neki egy nagy színes Mária-képet. És most nem tudja, mitévő legyen.

— Hej, hej! — nyomta meg a szót Szőke Kovács János — mégis csak jobb volt, amíg a zsidó köztünk volt. Az nem sajnálta az utbaigazítást.

A többi is ezen a véleményen volt, de azért hallgattak. Félték, hogy a pap fülébe juthat a beszéd és azzal nem mertek kikezdeni. És hogy egészen vigasztalás nélkül mégse maradjanak, hát azt mondta Botlik István:

— De a pálinka csak olcsóbb, mert ami igaz, az igaz.

— Olcsó husnak hig a leve — mondta erre Szőke Kovács János, mintha valami fenyegető jóslatot mondana.

A többi azonban nem értette, mire céloz.

Nemsokára ráeszméltek, hogy mire célozhatott Szőke Kovács János, aki a legokosabb volt közöttük.

*

Egy vasárnap, mise után a sekrestyés körüljárta a templomot és a paplakba invitálta a gazdákat.

— Ugyan mi ütött a paphoz — törték a fejüket — nem szokta őket vendégségre hívni a főúr.

Most bizony finom borocskával várta őket és nagyon barátságosan kínálhatta a szomszédjait, de még a messzebbülöket is.

— Szövetkezeti bor — mosolygott — ez aztán az itóka. Ha meggondolom, gazduraim, hogy ezelőtt csak az ihatott ilyen italt, aki maga szüretelt, hát nem győzőm áldani az uristent, hogy megvilágosította a kendtek elméjét, mikor ezt a mi áldott keresztényi szövetkezetünket megalapítottuk. Remélem, nincs rá panaszuk.

— Nincs, már mér volna — sietett egyik-másik megnyugtanni őt. Csak az óvatosabbak vártak.

— No hát azért. — folytatta a főúr — Sok bűnűket megbocsátja az Ur Jézus azért, hogy a szükséges áldozatot meghozták. Szent célokra nem szabad sajnálni az áldozatot. Aztán meg nem is áldozat az a kis befektetés. Kendtek ugy-e, ötven-ötven pengővel vásárolták meg a részüket. Hát ez bizony nem sok, mikor az ember a saját boltjában vásárolhat. Aztán olcsón kaptak mindent, csaknem féláron.

— Ami igaz, az igaz — bólintott Botlik István.

— Nohát azért. — szólt megint a főúr — Nem sajnáltuk a portékát senkitől, úgy hogy ez idén kétszer annyi pálinka fogyott, mint tavaly. Egyszóval: az üzlet nagyszerű és megmutattuk, hogy mi is értünk úgy az üzlethez, mint a zsidó. Hát nem nagyszerű dolog az, hogy az ember viszi a pénzét a boltba és mégse idegennek viszi és mikor iszik pálinkát, hát tudja, hogy a maga hasznára issza és nem a zsidóéra. Ebből láthatják kendtek, hogy bűn volna feladni azt a boltot.

— Nem akarjuk feladni — ijedezett a bíró

— Nem akarják? — pattogott most kemény hangon a lelkész. — Hát én is hiszem, hogy nem akarják. Hiszen éppen azért hívtam ide kendteket, hogy ezt megtanácskozzuk. Mert úgy áll a dolog, hogy a pénz elfogyott és a városban már nem hiteleznek a szövetkezetnek. Aztán az ispánt is el kellett csapni, mert a jövedelmet elsikkasztotta. A kendtek becsülete, de az egész falu becsülete és jóléte most attól függ, milyen áldozatot képesek hozni a szent ügyért. Én azt javaslom, adjanak kendtek megint ötven-ötven forintot és ezzel aztán megmenthetjük a szövetkezetet.

Hát ez kemény dió volt, de le kellett nyelni. A szegény parasztok pénzzé tették, amit lehetett, hogy megmenthessék a szent szövetkezetet.

A szövetkezeti boltba új ember került, de ez is éppen úgy sikkasztott, mint az ispán és egyszer aztán össze-roppant a szent vállalkozás. De össze-roppant bizony sok paraszt-porta is, mintha tűz pusztított volna a faluban, úgy szakadt sokra a szerencsétlenség. Régen volt itt a végrehajtónak annyi dolga, mint mostanában. A szegény, együgyű parasztemberek nem győzték fizetni a szövetkezet adósságait. Soknak még a tehénkéjét is ellicitálták az istállójából. Most kellett volna valaki, aki tettel-szóval segítségükre legyen.

— Hiába no — mérgeződött Szőke Kovács János — mindig is mondtam: nem ér a falu semmit se zsidó nélkül. A többi is igazat adott neki.

Szőke Kovács János most a pap ellen ingerelte a népet. Hát való az a papnak, hogy a söntésbe pálinkát mérjen? Hát ott van az ur szölleje? És miért kellett elzavarni a Májer zsidót? A Májer zsidó nem volt itt fölösleges. Ő nem szól se a pap ellen, se a kántor ellen, még a jegyző ellen se, mert a pap is kell, a kántor is, a jegyző is. De a zsidó is kell. Zsidó nélkül nem élhet meg az ügyefogyott paraszt. Mert az az igazi barátja.

— De hiszen csak tudnám, hun van az a Májer — végezte be a beszédét — az ország másik határáról is visszahoznám.

Ezután ha maguk között voltak, mindig csak a Májer zsidóról beszéltek, milyen jó volna, ha az megint volna.

Mikor a szövetkezeti boltot becsukták, még jobban visszakivánták a zsidót. Mert most már igazán türehetetlen volt a helyzetük. Ha fekete bors kellett valahol, a szomszéd faluba kellett szalajtani valakit. Invitálták ugyan a szomszéd falu zsidáját, hogy hurcolkodják át ő hozzájuk, de azok nem álltak kötélnek. Ő bizony nem mozdul.

Ilyenformán megint csak Májer zsidóhoz tértek vissza a paraszti elmék, de nem sok haszonnal, mert egy se tudta, hová sodorta a sorsa.

Ujév után aztán ezt is megtudták. Hát jött a városból a Siroki Zsuzsa és az elbeszélte, hogy a Lusztig Májeréknál szolgált. Jó dolguk van ugyan, halottvirrasztó a Lusztig Májer és az a zsidóknál szép hivatal.

Több se kellett Szőke Kovács Jánosnak. Kocsira ült és azt mondta a szomszédoknak, hogy a városba megy és vagy élve, vagy halva, de a zsidót visszahozza.

A Genezáret-tava partján.

Szentföldi utleírásomból.

II.

Kis hajónk állandóan a part mentén halad északi irányban. A partot szegélyező hegyek mindinkább visszahúzódnak, hogy helyet engedjenek egy kis síkságnak, melyen Tiberiás városa és a hozzátartozó fürdőhely, Hamat fekszik. Elhaladunk *Hamat* mellett. Ősrégi városnak helye ez, mely már a bibliában (Jozsua k. 19 f. 35.) említettik. Hamat név azt jelenti: „meleg források helye“. A Szentföldnek, mely annyi jóban bővelkedik, a gyógyító hatású hőforrásokból is kijutott. A Holttenger partjain, a Jordántól keletre fekvő részen és itt a Genezáret-tó mentén a meleg forrásoknak egész nagy csoportja fakad. Volt idő, mikor messzeföldről keresték fel e helyeket a beteg emberek, hogy azoknál gyógyulást szerezzenek. Itt a tó partján is hatalmas fürdők épültek, szép oszlopos termekkel, melyekben az ókori hires római fürdőknek minden kényelme föltalálható volt. Nemcsak római urak, hanem a közelben fekvő Tiberiásnak nagyszámu zsidó lakosai is gyakran látogatták azokat. Manapság csupán két kicsinyke, rozoga épület van e helyen, melyekben mindössze négy medence áll a fürdőzők rendelkezésére. Pedig még most is szívesen jönnek ide messze vidékekről a jobbmódu arabok. Egyéb szállók híján, a fürdők közelében ütik föl sátraikat, hol éjjelre megpihennek, a nappalt meg a tó partján épült keleti kávéházakban töltik. Csak akadna vállalkozó szellemű ember, újra világhírűvé, látogatottá tehetné e helyet. Mert a kéntartalmu hőforrások nagy gyógyhatásuak és nem csupán egy helyen fakadnak, hanem csaknem lépten-nyomon bugyognak elő a földből. Ma természetesen kihasználatlanul folynak le a tóba. Itt bizony a régi időknek emléke kellemetlen érzéseket kelt.

De még jobban csalódunk, ha tovább haladva, *Tiberiás* közelébe érkezünk.

Mert hires-neves város állott egykoron a mai még keleti viszonyokhoz mérten is jelentéktelen városka helyén. Azaz, nem is annak helyén, mert jóval nagyobb a régi városnak terjedelme. Herodesnek egyik fia építtette azt, a rendes időszámítás 26-ik évében Tiberius római császár tiszteletére mint Jozefusz mondja, — „Galileának legszebb részén“. Gyönyörű paloták ékesítették a várost, melyet hatalmas fal körített minden oldalról; még ma is látni annak maradványait a tó partján és a város mögött emelkedő hegynek lejtőjén. A város kapuja előtt szép sétahelyet rendeztek be. A falakon belül is megvolt minden kényelem, mit az akkori idő nyújthatott. A római és görög lakosság mulattatására szolgált a stádium és a színház; a zsidó szellemi életet ellenben a sok zsinagóga és tanház tartotta ébren. Az idők folyamán oly számos lett a zsidó lakosság, hogy nem kevesebb mint 13 tanház épült a városban. Köztük volt a *bet-hamidrás haggadol*, azaz „a nagy tanház“ is, hol a pátriarcha tartotta előadásait. Mert a harmadik század elején a színhedriumnak is Tiberiás lett a székhelye. Oda gyülekeztek a zsidóság legkiválóbb mesterei, köztük a nagyhirű Rabbi Jochanan is. És nemcsak a szentföldi zsidó ifjak keresték fel az ott lakó mestereket. Messze földről, Babiloniából zarándokoltak oda a tudásra szomjazók. Nem csoda, ha a későbbi idők képzeletében úgy élt Tiberiásnak emléke, mint a zsidó tudományosságának legkiválóbb helye, hol majdan a messiási korban a patriárcháknak csillaga régi fényében újból fölragyog. Mert nem soká tartott a tündöklés ideje. Alig fejezték be Tiberiásban a szóbeli tant összefoglaló nagy műnek, a Misnának megírását és megkezdték annak magyarázását, a jeruzsálemi gemára alapjának megvetését, máris szomorú idők következtek az ott lakó zsidóságra. Vallási üldözések, főképp mióta a római világbirodalomban a Kereszténység mind több hívőre talált, napirenden voltak. Így ment tönkre az egykor nagy jelentőségű zsidó község a negyedik század vége felé. Még egy ideig működtek ott a bibliai szent szövegnek tanulmányozói és mesterei a maszoréták; elvész aztán jó időre a zsidóságnak minden nyoma Tiberiásból. Az arab hódítások pedig végkép megfosztják a várost, — melyről azt mondta egykor egy talmudi bölcs, hogy „szép annak a látása“ — minden disztől. Ma igen kis területet foglal el a városka, úgy, hogy néhány perc alatt végig lehet azt járni, — de csak gyalogszerrel vagy számárháton. A városka utcái ugyanis oly roppant szűkek, hogy ott kocsi nem közlekedhet. A fürdőkhez vivő társaskocsik is a falakon kívül állanak meg. A város különben nagyon élénk; a bazár egész nap áll és a zezugos utcák telve vannak vevőkkel és árusokkal. Nagyon sok és pedig olcsó és izletes halat látni. Tiberiás környéke ugyanis a halászatnak egyik főpontja. A talmudi korban egész helységek lakossága élt itt a halászatból. Nem messze Tiberiástól feküdt egy *Cajadata* nevű helység, a mi azt jelenti: „Halászhely“. „Migdal munájja“-ról („Halásztorony“) majd később lesz még szó. Az új testamentumi „Betsajda“ is azt jelenti: „Halászháza“. Hal volt a főtápláléka a Genezáret-tó körüli lakosoknak. Alig horgászták ki, máris az elkészítéséhez láttak, úgy, hogy a régi időben Tiberiásban a közmondás járta, ha azt akarták kifejezni, hogy valami gyors egymásutánban történt: „Ugy volt az, mint a tóból a serpenyőbe.“ („Kemin jamma letigna“). A halak persze ma sem vesztek ki a tóból, ámde hiányzik a rendszeres halászat, mely ezt a tömérdek prédát értékesítené.

Benn a városban nincs sok látnivaló, de megemlékezésreméltó a szefárdok-temploma, mely egy a tó partján

épült nagyon régi háznak emeletén van. Az ájtatoskodók az alacsony zsámolyokon, vagy a földön helyezkednek el az ima alatt.

Hagyjuk azonban a várost és menjünk ki a falak elé. A tiberiási lakosság ott több régi sirt mutat, melyek a zsidóság sok nagyjának porait takarják. Hogy mennyi igazság rejlik ezen szájhagyományokban, azt manapság már nehéz megállapítani. A legérdekesebb e sirok között kétségkívül Rabbi Mózes ben Majmuné, a *Rambamé*, kinek holttestét Ó-Kairóból hozták ide el, hogy az ősöknek szent földjében pihenjen. Régi krónikák beszélik, hogy utközben rablók támadtak a koporsó vivőire: a tengerbe akarták dobni, de nem birták a koporsót helyéből elmozdítani. „Isteni férfi holtteste ez” — mondották — és ők is hozzácsatlakoztak a halotti menethez, míg Tiberiásba értek. Még sok más szép legenda fűződik már a talmudi bölcsek korából Tiberiáshoz és annak környékéhez. Hadd említsük csak meg, hogy már a középkorban a híres R. Méir, kit a „csodatevő” (bal hanész) jelzővel illették, sírját is Tiberiás közelében (a meleg fürdők mellett) mutatták. Ma egész épületcsoport veszi e sirt körül; ott van az askenászok és szefárdok kétharmad-része is. Évenként ijjár 14-én (akkor voltam első ízben Tiberiásban) nagy „hadlákát” (kivilágítást) rendeztek e siroknál az ott pihenőnek tiszteletére.

A város tehát, mint láttuk, nem sok kellemes benyomást hagy bennünk hátra. Annál örvendesebb az, ami a falakon kívül található. Ott ugyanis kis kolónia volt éppen ottjártamkor épülőfélben. Különös jelentőséget ad ennek a kolóniának az a körülmény, hogy alapítói és jövődő munkásai eddig a szűk és egészségtelen Tiberiásban laktak. Végre megunták a chalukka szűkös és lealacsonyító kenyerét és szabad, munkás emberek óhajtanak lenni. Tiberiás környékén különben már több zsidó kolónia fekszik. Kettőt közülök: *Micpát* és *Mes'hát* én is fölkerestem. Mindenütt szorgalmas munka látható; s ha az eredmény ma még nem mindenütt kielégítő — hiszen jórészt kezdőkkel van dolgunk, kik csak röviddel ezelőtt fogták meg az eke szarvát — kétségtelen, hogy az állapotok javulni fognak és hogy a kolóniák izmos, egészséges nemzedéke az eddigi városlakókra is jótékony hatással lesz.*

Végezetül legyen szabad egy kis philologiai fejtegetéssel szolgálnom: A legtöbb szentföldi térképen a galileai tó, melynek partján most vagyunk, *Tiberiás* tavának jelöltetik. Ez az elnevezés egészen helyes. A talmudi és midrási könyvekben is csaknem kivétel nélkül mindig ez a tónak a neve, vagy mint az eredeti megnevezés hangzik: „jam sel Tibarja”. A „Tiberiás taváról” mondják a talmudban, hogy az mintegy természetes fala a városnak; hogy azon átfolyik a Jordán és annak vize még sem vegyül össze a tónak vizével; hogy a tónak közepén néha megjelenő örvény voltaképpen a *Mirjám kutja*, mely Izraelt pusztai vándorlása idején mindenütt követte és végre itt, a Tiberiás tavában pihent meg. A Tiberiás taváról említik, hogy számtalan sok hajó szeli azt át minden irányban (ma bizony csak nagy ritkán látni ott egy-egy vitorlás csónakot!). Tiberiási tónak nevezték, mert Tiberiás volt a legnagyobb város, mely a tó partján feküdt. A bibliában azonban *Kinneret* tavának (vagy

tengerének: „jam kinneret”) mondatik. Ezt a nevet rendszerint úgy szokták magyarázni, hogy a héber kinnór szóval, azaz *hárfa*val függ össze. Hát, kissé erősebb fantáziával tényleg hárfaalaknak is mondható a tó; de azért ez mégis csak erőltetett magyarázat marad. A talmud is csak azt mondja: Miért hívják Kinneret tavának? és felel: Mert az ott termő gyümölcsök oly édesek, oly kellemesek, mint a hárfa *hangja*. Ezt Rabbi Jochanan mondja (I. Megilla 6 a és b), aki pedig jól ismerte a Szentföldet, főképp pedig Galileát (ő maga Tiberiásban lakott). De ő is csak annyit mond, hogy a *gyümölcsök* oly édesek, mint a hárfa *hangja*; azt azonban nem állítja, hogy a tónak *alakja* hasonlít a hárfaéhoz. Valóságban nem is alakjától kapta a tó ezt a nevét, hanem egy várostól, mely már a bibliában, Józua könyvében (19. f. 35. v.) neveztetik. Ez a város északra feküdt a mai Tiberiástól és úgy hívták, hogy *Kinneret*, a talmudi korban pedig: *Genuzár* vagy *Genezaret*. Ettől kapta a tó azt a nevet is, mely e cikkek főiratában is olvasható. Minthogy pedig ez a Kinneret város Tiberiástól északra feküdt, nem egész helyesen tették a szentföldi kolonisták, hogy a tó legdélibb pontján levő falujukat (melyről a multkor cikkben szóltam) szintén Kinneretnek nevezték el. Nagyon pontos és szigorú philológus ezt ugyancsak zokon venné tőlük!

Ezután a kis kitérő után, folytassuk utunkat; legközelebb elvezetem Önöket az igazi Kinneret helyére.

Klein Sámuel dr.

tuzlai főrabbi.

(Folytatom.)

Nagy
Occassió
rendkívül mérsékelt árakon

Szőrme
paletók, kosztümök,
bundák, colliék, muffok

HOLZER

cs. és kir. udv. és kamarai szállító

□□ DIVATHÁZA □□
BUDAPEST, IV.,
Kossuth Lajos-utca 9.

* Ha e sorok olvasói között valakinek kedve lenne Tiberiást fölkeresni, úgy szolgáljon jó tanácsul, hogy éjjelre semmi esetre se maradjon ott. En nagyon rosszul jártam! Az egész éjet több utitársammal együtt a „szálloda” (?) lapos tetején a szabad ég alatt kellett töltenem. „Tiberiás ugyanis — ezt a *Bädeker*-ből idézem — egész Szíriában hírhedt a sok kellemetlen rovarról; az arabok azt tartják, hogy ott székel a bolhák királya.”

Zsidók karácsonya.

○ Minden emberi cselekedet között a legnyomtatlanabb a gesztus. És mégis roppant kifejező. Vannak gesztusok, amelyek hihetetlenül kómikusak. Vidéki komédiákban például összekapaszkodik a két clown, úgy, hogy az egyik a másik mögé kerül. Aki elül van, szavalni kezd, a másik meg, a hátulsó, gesztikulál hozzá. Hát ezen aztán muszáj nevetni. Én rámszakasztottan így hat, mikor látom, hogy karácsony felé milyen lelkesen gesztikulál a vigiliás szent hangulathoz a zsidóság. Mi közünk nekünk a karácsonyhoz? Semmi. Kialakulásában vannak némely zsidó motivumok, de azok már régen elhomályosodtak. A menorából — keresztény tudósok véleménye ez — kistilizálták a karácsonyfát és a gyertyagyújtás a chanukai illuminálás mása. Ez azonban nem fontos és ép oly kevésbé érezhető az ünnepen, amennyire nem érezhető rajta a római szaturnáliák és a sigilláriák hatása. Ezért a kevés zsidó vonatkozásért igazán nem érdemes a clown szerepét eljátszani a keresztények háta mögött.

Pedig eljátszuk; nevetséges buzgalommal domborítunk ebben a nem nekünk való szerepben. Mi vagyunk a lehangosabbak, a legmeghatottabbak, a legünnepélyesebbek. A legnagyobb karácsonyfát a zsidó asszonyok veszik és a legkeresztényibb hangulatot zsidók írják az ünnepi lapokban.

Bizony nevetségesek ezek az ünnepi rohamok. A zsidó asszony karácsonyfája, még ha direkte a legdrágább plörözöket aggatná is rája, nem igazi karácsonyfa. A karácsonyfa a kereszténynek nem azok miatt az ékes-ségek miatt szép, ami rajta van, hanem a láthatatlan szépségei miatt, amiket beléje képzel, a szimboluma miatt, amelyet megérez. A keresztény asszony karácsonyfájáról egy kicsike, csunya, szegényes jászolra világitanak az apró lángocskák és az egész ünnepben, a sok ünnepi sejtelemben, az emlékezésekben neki ez a jászol a legkedvesebb. Ez szép és fölemelő, de hogy az ember átérezhesse, igazán kereszténynek kell lennie. Szeretném látni azt a zsidó asszonyt, aki poétikusnak találjon egy istállót és az istállóban egy jászolt. Majd éppen egy jászolért lelkesedik, amelyen se csipkés paplan, se selyem plüme nincsen. Ha pedig a karácsony legendájából kiveszi a jászolt, akkor minek neki a karácsonyfa?

Azt mondják: a gyerekek miatt kell. Hadd örüljenek a drága gyerekek. Hát hadd örüljenek. De a kis zsidó gyerekek, akármit is szedjenek le nekik a karácsonyfáról, úgy csak nem örülhetnek, mint a keresztény gyerekek. Mert az mégis csak valami, ha azt mondják: látod, ezt a kis Jézuska hozta neked. Ebben van poézis, mesebeli csodaság, ami megkapja a gyerek fantáziáját. De ugyan abban micsoda poézis van, mikor a gyerekeknek azt kell mondani: ezt az automobilt a Mayer Manó bácsi hozta. Mayer Manó bizonyára kedves bácsi, de nem Jézus. Mayer Manó ócskavasát árul nagyban, de ha megfeszül, akkor se „kriszkindli” az ő automobíljá.

Minden szentségtörő szándék nélkül mondom: enélkül a bájos hazugság nélkül nagyon üres volna a karácsony. A legszebb benne ez a gyöngéd és poétikus hazugság. De el lehet-e hazudni ezt zsidó gyereknek? És elhazudhatja-e zsidó asszony? Zsidó asszony szájában eldurvul, mert ő már a hazugságot is hazudja.

Hát ez így van. Egy boltból ki lehet stájerolni a konkurrenst, de az ünnepből nem. Az ünnep minden felekezetnek a legelsajátíthatlanabb tulajdona. Idegen ember abban félszeg és kómikus és, ami ennél is nagyobb hiba, nem őszinte. Ezer esztendősi tradíciókba

nem asszimilálhatja bele magát senki se. Nemcsak a közönséges börzeágens nem, de még a zseniális zsidó író se. Írhat ez, amit akar, akár igazi remeket is, a karácsonyi cikke lényegében mégis csak ostobaság. Én tőlem tombolhat, ahogy akar, ez a szellemi erőlködés tisztára nevetséges és úgy hat, mint teszem, ha valaki európai muzsikára az indiánusok nemzeti táncát járja. Egyáltalán nem hiszem, hogy ezt a sok zsidó zurnalisztát meghassa és megihlesse a karácsony. Egyet se vertek meg gyerekkorában, ha a gyermek-Jézust kevésbé imádta, mint a kalocsai érsek. És mentől szebbek és színesebbek ezek az ünnepi cikkek, mentől melegebben árad meg bennök a karácsonyi hangulat, annál inkább nem hiszem, hogy ezek a zsidó írók mosolygás nélkül írjanak le csak egy sort is az ünnepi cikkekből. A tehetségek nem volna igazi tehetség, ha észre nem vennék, hogy az ő karácsonyi mámoruk merő humbug. Olyan irodalmi könnyelműség, amely sérti a zsidóságot és sérti a kereszténységet egyformán. Mi szüksége van a kereszténységnek arra, hogy éppen zsidók propagálják a legeredendőbb keresztényi szellemet? El tudok képzelni olyan dicséretet, amely sértőbb, mint a legvakmerőbb inzultus és ha én keresztény volnék, sértőnek találnám a zsidó íróknak ezt a karácsonyi vitus-táncát.

Igy alakult ki a zsidó-karácsony. Otthon a karácsonyfa, a sajtóban a karácsonyi cikk. Csak úgy nyüzsg ez a város a zsidó karácsony megünneplőitől. A szép, sugár fenyőfákat leginkább a zsidók veszik és a karácsonyi cikkeket a zsidók írják.

Libanoni cédrusok.

*Azurkék az ég fölöttük,
Ugy mint sok, sok ezer éve
S most is hull a napból rájuk
Milliónyi sugár-kéve.*

*De az erdő nincsen sehol,
Nem szól madár, nem száll lepke,
Itt-amott egy fakószin fa
Megtépázva, porbelepve.*

*Megtépázva, széjjelszórva,
Mint Izráel fáradt népe,
Mintha lombja veszett volna
Valami nagy forgó szélbe’.*

*És körülte semmi zöld sincs,
Csupa homok, csupa szikla,
Hegyek orma, hasadékja
Kavicsokkal beborítva.*

*A halotti néma csöndet
Nem zavarja semmi, semmi.
Árnyék nincsen, nem tér ide
Fáradt vándor elpihenni.*

*De estére, hold fényénél,
A hegyormon szellő ébred.
Suttogás kél a lombok közt.
Vajjon miről is mesélnek?*

*Talán régen mult időkről
Mikor itt még erdő zugott,
S madár dala, virágillat
Töltött be még mindig zugot.*

*Lehet, tán a zsidó népről,
Melynek egykor itt volt sátra,
Régi, régi dicsőségről
Melynek hunyó fényét látta.*

*Avagy tán a bölcs királyról,
Aki itt a zöld berekbe
Mulatozott, sétálgatott,
Madarakkal beszélgetve?*

*Ki tudja, hogy miről sug most
Az elhagyott cédrus-berek,
Olyan busan, oly szomorun,
Hogy ki hallja, könnye pereg...*

Feleki Sándor.

Emlékezések.

Irja: Kiss Arnold dr.

A Tenyaska-réten.

Március tizenötödikének megünneplésére készültek a zsolnaiak. Hazafias érzések tüze gyulladt ki a lelkekben: a gymnasiumi ifjuság mind erősebb hévvel szította azt a parazsat, amely a tót hamu alatt is állandó zsaráttűzben égett; a tanáraik lelkes buzgalma s a szaporodó magyar-érzésű hivatalnoksereg magyar érzést és szellemet igyekezett bevinni a társadalom lelkébe.

Már magyar hetilapot is szerkesztettek az Áldori nyomdahelyiségben és néhány év óta lelkes rajongással önnepelték meg nyilvános ünnepség keretében a márciusi események emlékét.

Az idén a város határában levő *Tenyaska-rét* volt kijelölve az ünnepély színhelyéül. Történelmi nevezetességű terület a zsolnaiak emlékezetében. Ott merték először elverni Tenyaska Tódort, a fanatikus tót apostolt, aki Turóc-Szent-Mártonból jött Zsolnára évente pánszláv ünnepség tartására s egyszer egy 12 éves magyar-zsidó gyerek, a bátor Zelinka Izidor a beszédébe belekiabálta, hogy „abzug“ s erre a vezényszóra azután botokkal kergette meg a tót vezért a vérszemet kapott fiatalság. Tenyaska szaladt egyenesen Turócszentmártonig s a katufrékja szárnyát a kis Zelinka Izidor kezei között hagyta.

Fényes programot állapítottak meg az idei ünnepélyre is. A helybéli dalárda a Szózatot fogja énekelni, azután Csintyek Pali, az ifjuság legjobb szavalója (bölömbika hangú deklamátor) a Talpra magyart szavalja. Következik a fénypont. *Havanecz* János, a város ékesszavu főjegyzője remek, gyújtóhatású beszédet fog mondani. *Havanecz* János ügyes szónok, csalafinta rétor. Úgyes, mert tudják ugyan róla, hogy beszédeit úgy szokta lopni, de senki sem tud a nyomára jönni a forrásának. Csala-finta, mert bárhogyan kéri is a „Zsolnai Kürt“ a beszéde szövegét, szerény a végletekig s inkább kinyomatná magát, de az ovátióját semmiképen. A manzsettája a kézírata. Oda pislog beszéde közben szaporán s ha elakadni készül (és gyakran készül), egy tekintet a megváltó kézelőre s újra harsog a hangja. *Havanecz* után a

Hymnust fogják énekelni, miközben már alkony lesz s a Tenyacska-rétet környező hegycsucson örömtüzek fognak kigyulladni és Neumann szarver (a felekezeti türelmetesség szép példája), mint aki hivatásánál fogva gyakran tör diót, mákot mozsárban: mozsárágyukat fog durrogtatni.

Március tizenötödike szokatlanul verőfényes, koratavaszi szép nap volt.

Korán délután hosszú sorokban vonultak a zsolnaiak az ünnepség színszere. Páros sorokban tanítóik vezetése alatt a tanuló ifjuság, piros, fehér, zöld kokárdákkal diszitve fiatalember és leányok, óvatos családapák és anyák, akik esernyőkkel, elemózsiával felfegyverkezve indultak a kirándulásra.

Kelen dr.-t Russóék hívták meg, hogy az ő társágukhoz csatlakozzék.

És bár a Hollein Berci látogatása óta újra meglehetősen kimért volt a hangulat közte és Lilli kisasszony között, ezt a meghívást lehetetlen volt visszautasítani.

Hiszen Kelen úgy is szentül meg volt győződve, hogy most már egyszer és mindenkorra elhervadt az ő botor reménységének minden tavaszi virága. Hosszas elmélkedések után fölfedezte azt az igazságot, hogy hieinek igazuk van: Russó Lilli úgy festene a paplakban, mint vércse a galambducban, mint kéményseprő hófehér patyolatpamlagon, mint Azázel vagy Belzebub trappista barát zubbonyában. (Bocsánat a hasonlatokért, de az első Reinsberg tanító ur mondta, a másodikat a fogatlan Blauné, a harmadikat meg Koppány mester.) Igaza van a rasekólnak is, aki nemrég vallatóra fogta a rabbi urat és bátortalan célzások után Russó Lillire, a kile fejcsóválását tolmácsolta a saját feje heves és gyors csóválásaival és rasekoli szózatát a rabbi ur házassági terveivel kapcsolatosan (hiszen utóvégre is a rabbi nemcsak saját magának, hanem a kilének is házassodik, aminthogy természetesen, hogy a náthájától kezdve egészen fel a hetvenhetedik szépapijáig semmi sem a magánügye, hanem minden közügy, illetve a kile ügye) ezekkel a sokatmondó szavakkal fejezte be: „*Nur importiren Herr Rabbiner! nur importiren!*“ ami annyit jelentett: csak idegenből hozzon asszonyt a házához a rabbi. Nyilván azért, mert helybeli leányról és családjáról sok ujat úgy sem tudna regélni a pletyka, ám milyen élvezetes, új anyagot kapni. Ha majd a luxusról fog prédikálni a rabbi ur, de jó lesz megjegyezni: „*Mért nem nézi meg a saját feleségét! Micsoda kalapja van! Micsoda elegáns muffja! hát még az új tavaszi ruhája!*“

Ha majd gögről és méltánytalan föllépésről fog dörmögni, hajh! milyen jóizű megjegyzés kínálkozik. Frau von Pfaufeder, a házaló hitvestársa oda fog hajolni a pálinkás Frau von *Klatschmaulhoz* s azt fogja sugni: „*Nézze meg a rabbinét. Soh'sem köszön nekem előre. Pedig mégis csak mi fizetjük.*“ (Herr von Pfaufeder fizet évi 3 korona hitközségi adót, azt se lehet bekasszálni soha.) Ha meg majd vallásos életmódról fog példálózni a rabbi: milyen jogos lesz a gunyos sugdolózás, „*hogy lehet vallásos, jámbor rabbiné, aki hollandi fejkötő-kalapot visel?!*“

Alkuszik a rabbiné a piacon: „*jaj de smucig!*“ pedig a mult héten legalább is egy százast keresett a Steinék lakodalmán.

Halat vásárol a rabbiné: „Ejha, de jól megy a dolguk. Hétköznap is halat esznek. A multkor is, pedig egyik se volt beteg közülök, *szódavizet és himbeerszaftot* vitt a cselédjük, csak azért, mert forró nyári délután volt és megszomjaztak.“

A Russó Lilliről már mindent tudnak. Az undorig

ismeretes minden tulajdonsága. Már csak ezért se való rabbinénak.

Sötét csapattal környezett erdei ösvény vezet a Tenyaska-rétségre. Kiugró sziklatömbök, szeszélyes alakzatú dombhajások érdeklődnek világos foltok gyanánt a mélysötét színű fenyvesek közé. Egy-egy sziklatömb valószínűleg emberforma, a másik valami hatalmas állatnak látszik. Ni, az a kettős hegyalakzat: Kinizsi, amint fogai között a törökkel táncol! Amott meg a rajeci kanyarodónál a híres haramiavezér, Zsivanyecz Janó szoborsziklaalakja pattan elő, a széleskarimájú kalapja mellett még árvalányhaját is lenget a szellő! Lenn a völgyben pedig csacska csevegéssel szalad tova a Bicsica-patak, mintha haloványezüst szalagot font volna kacér begyességgel a hajába a lubochnai lejtő. Halkan pittyeg valamely elrejtett fészken a sárgarigó és tengelice, sármány ríkoltozza ébresztő nótáját fönn a kékpárás, tavaszi levegőben.

Russó ur és családja igyekezik gyalogszerrel a Tenyaska-rét felé. Az Elő gyermek fütyül, Béla tilinkózik, Imre meg szójátékokkal teszi keservessé a helyzetet. De azért kacagnak széles jókedvben mindannyian. Margit és Aranka éppen azon kapnak hajba, hogy lesz-e tánc is az ünnepségen? A Margit udvarlója: *Stein Máté* (joggyakornok dr. Popper irodájában) megjegyezte, hogy lesz, Arankának pedig Kopány mester a privátórán magyarázta meg, hogy a nemzet örömmünnepe sokkalta szentebb, mintsem hogy azt profanizálni lehetne, „kurjongató szenvedelmek hétköznapi gerjedelmeivel”.

Lilli és Kelen dr. elől mentek. Kelen dr. ur mogorva és dacos hallgatagsággal lépdegélt, Lilli kisasszony hiába igyekezett élénkebb hangot vinni be a társalgás tónusába, Kelen dr. ur állandóan olyan rövid és kimért feleleteket adott, mintha csak nem is ő lenne azonos azzal a férfival, aki a szószéken egy óra hosszat tartó szónoklatokkal szokta meggyötörni türelmes és kevésbé türelmes hallgatóit.

Egy kanyarodónál távolabb kerültek a hátuk mögött ballagó Russó-családtól. Lilli kisasszony türelmetlen mozdulattal rándította meg vállait s látván, hogy az oldalán haladó tiszteletreméltó férfiú még mindig szörnyen takarékoskodik ékes szavaival, durcás kedvességgel kezdte kedvenc nótáját dudolgatni: „Az én uram vén, nem szeretem én.”

De minden nótázásnak is vége szokott egyszer lenni. Megszólalt hát csodálkozó hangon Russó Lilli:

„Mi baja van tulajdonképpen magának?”

Kelen dr. úgy érezte magát — bibliai kép jutott az eszébe — mint Sámson a Delila csábos kísérleteivel szemben. Nem! Delila nem fogja az ő erejét elvenni. Komoly méltósággal rázta meg hát a fejét, sok szónoki fürtje, mint a Sámson haja, lengett és lobogott és méla egykedvűséggel válaszolt:

„Bajom? Sohasem volt jobb kedvem, mint mostanában.”

„Ugyan, ne legyen olyan méltóságos. Szakítsa le inkább számomra azt a kis hóvirágot maga mellett.”

„A Hollein Bertalan ur virágcsokrában szebb virágok vannak” vágta ki elkeseredett gunnyal Kelen dr. ur.

„A Hollein Berci virágai? Azt se tudom már, hogy Hollein ur a világon van, nemhogy még a virágjait őrizgetném.”

„Ugyan Lilli ne szinleljen. Hát azt hiszi, hogy nem tudok mindent? Nem tudom, hogy Hollein megkérte a kezét? Hogy megküldte az arcképét? Ön bizonyára meg is írta már a kedves emlékekre hivatkozó válaszlevelet Holleinnak! Készülhetek ugy-e bár az esketési beszédemre?”

Lilli föl kacagott.

„Ahá! hát innen fúj a szél. Ha nem lenne Ön doktor Ur, tiszteletreméltó lelkiatyám, azt mondanám Önnek, hogy maga egy nagy gyerek. Hát még mindig nem ismer maga engem? Nem tudja, hogy én ugratni szeretem az embereket? Nem tehetek róla, hogy Hollein ur olyan könnyen ugrik. Tudom, hogy Ön apám előtt tolmácsolta Hollein szándékait, de én kijelentettem apámnak, hogy eszem ágában sincs sorsomat a Hollein ur sorsához kötni.”

Kelen dr. még mindig Sámsonnak érezte magát.

„Ugy? hát a sztrecsnói kirándulás? hát az esti séták? hát a bucsuzási meleg kézszerítés?”

„Ah! úgy látszik, Ön gyóntató atya? Hollein urat legalább alaposan meggyóntatta. De Hollein ur olyanokat látott és érzett, amikre én egyáltalán nem emlékszem. De különben is elég ebből ennyi, én nem akarok gyónni és nem is tartozom Önnek gyónással.

Vágja már, vágja már Delila a Simson haját. „Rajta a filiszteusok Sámson!”

Kelen dr. ur ujjongásba tört ki. Madarat lehetett volna vele fogatni, olyan jókedvű lett hirtelenül.

— Lehetséges mindez Lilli? Hát igazán nem tetszik Önnek Hollein? Hát igazán nem lesz menyasszony?

Lilli kisasszony mosolyogva nézett a lelkendező ifjura:

— Legyen meggyőződve arról Kelen dr. ur, hogy én csak annak leszek a felesége, akit szeretni fogok.

— És ha le kellene mondania sok szabadságról, pajkos jókedvről és ha áldozatot kellene hoznia választottjéért, áldozatot hajlandóságaiból, áldozatot jövőendő fiatal asszonyi életéből, áldozatot reményeiből — akkor is az övé lenne?

Lilli örök vidám arcán egy pillanatra szomorú árny vonult át.

— Nem tudom, erős lennék-e áldozatokra. Engem úgy neveltek, hogy minden kívánságomat teljesítették. De azt érzem, hogy akit szeretni fogok, azt nagyon fogom szeretni.

Halk, majdnem hogy bánatos hanglejtéssel mondotta Lilli ezeket a szavakat — és kezét nyújtotta Kelennek.

Az pedig leszakított egy hóvirágot, átnyújtotta Russó Lillinek s megindultan mondta:

— Hóvirágot kért. Ime itt van. Látja, ez a kis virág téli förmetegben is virul. Le tud mondani a tavasznak, a nyárnak minden mosolygásáról, minden verőfényéről, ha a sors úgy akarja, hogy tél legyen még olyankor, amikor virulnia kell. És mégis magasztos a hivatása. Mert tavaszt varázsol a téli ridegségbe a bájával, a megindító szépségével...—

A Russó-társaság megérkezett az ünnepség színhelyére, a Tenyaska rétre. Színes guirlandokkal, nemzetiszínű zászlókkal volt ékesítve a tágas mező. A kör alakú tisztáson padok voltak állítva, melyek roskadásig megteltek ünneplő közönséggel. Gyerekek raja zsibongott a magasba emelt hátsó padokon, cigánybanda cincogtatta a szerszámát oldalvást, Neumann szárver komoly méltósággal ott állt egy kicsiny dombtetőn, hófehér szalvétával a vállán, előtte a mozsárgyú, melyet adott jelre el fog sütni, a helybeli dalárda tagjai krakogtak és Gége Alfréd kántortanító lázasan hadonászott a karvezetői pálcával, izgatottan várva az ünnepély megkezdését. Nemzetiszínű posztóval letakarva állott egy dobogón a szószék a nap szónokai számára.

Mikor Kelen dr. Lilli oldalán belépett a réti köröndbe, egetverő éljenzéssel fogadta őket a közönség.

Kelen el nem tudta képzelni: mit jelentsen ez az ünnepi fogadtatás? Hiszen az ünnepély nem felekezeti

jelleget és sehogyan sincs megmagyarázva ez a lelkesedés. Csak nem árulta el valami titkos madár, hogy mi történt az erdei uton?

Kételyeit csakhamar eloszlatta a feléje áradó tömeg. Körülvették; lázas izgatottsággal hárman is beszéltek egyszerre.

Az történt, hogy Havanyecz János, az ünnepi szónok hirtelenül és váratlanul beteget jelentett. Nincs ünnepi szónok, pedig ma reggel a főispán is sürgönyben jelezte, hogy részt vesz az ünnepélyen. Iszonyu a zavar, iszonyu a blamázs, nem lesz ünnepi szónok. Ha csak Kelen dr. (ismerjük szónoki készségét, tudjuk, hogy készületlenül egyedül Ön tud magyarul szónokolni) ki nem rántja a hinárból a zsolnaiakat. Ön a mi megváltónk, az ünnepély egyedüli reménye.

Rossz nyelvek szerint utólag kiderült, hogy Havanyecz János, az ünnepi szónok azért betegedett meg hirtelenül, mert a főispán Trencsénből Zsolnára jött az ünnepélyre. Havanyecz ur ugyanis a főispán egy évek előtt tartott március tizenötödiki beszédét másolta le magának a trencsényi archivumból s azt magolta be szóról-szóra. Ki az ördög jár utána a poros levéltárban, a dohos jegyzőkönyvben ennek a beszédnek. Bátran el lehet azt mondani. De most, hogy a főispán ur öméltósága váratlanul, az utolsó napon jelenti érkezését — fuccs az ünnepi beszédnek. Havanyecz urnak le kell ágyba feküdni s hideg borogatásokat rak a gyomrára.

Kelen dr.-t kapacitálni sikerült, hogy a rögtönzött ünnepi beszéd tartását elvállalja. Hajh! nagyon tüzes hangulatban van ma amugy is a doktor ur. Lángok forrnak benne, hev tüzel a szívében. Ez az igazi márciusi hangulat, a sziklákatdöngető, forrongó lelkesedés!

Beszéd, szónoklat többnyire hangulat dolga! A hatás, amit azzal elér a szónok: nagyban függ a lélek dispoziációjától. El lehet gyönyörűen készülni a szónok: sokszor egyetlen kellemetlen mozzanat rideggé, lélektelenné teszi a legszebben megírt beszédet. Egy kellemetlen, savanyu arc a közönség soraiban, egy irigykedő szempár leskelődő, hibátszimatló sunyi tekintete, amit magán érez lerázhatatlanul a szónok: mintha hideg zuhannyal öntenék végig. Ellenben lelkes, jóakaró emberek által környezve, egy értünk aggódó, velünk hevülő, sikerünket óhajító baráti szem, egy fölmagasztosító belső élmény szárnyakat kölcsönöz még a rögtönzött orátiónak is, csapongóvá teszi a képzelmet, lángolóvá a szavak áradatját, a gondolatok röpülését.

Kelen dr. a mai napon ünnepi, szárnyaló hangulatban volt. A szívében szinesszárnyu képek bontakoztak. Russó Lilli keblén ott viritott a hóvirág.

Neumann szárver elsütötte a mozsarát, meglengette a szalvétáját, diót és mazsolát szórt alá a dombról a gyerekek közé, a dalárda elbőmbölte a Hymnuszt, a Talpra magyarba belesült Csinytek Ferkó — aztán Kelen dr. lépett a pódiumra.

Imával kezdte a beszédjét.

Mikor a magyar nemzet aléltságáról, szenvedéseiről beszélt: a főispán öméltósága a szeméit törülgette, mikor a magyar tavaszébredésről szólt, az ifjuság kendőit lobogtatta és tombolva éljenzett, mikor a magyar szabadságharcot ecsetelte: Neumann szárver soronkívül durrogatott s olyan nagy volt a közönség lelkesedése, hogy percekig nem tudott szóhoz jutni s mikor beszédje végén az oroszlanbátorsággal küzdő magyar nemzet honszerelméről beszélt s azt mondotta, „mint a szerelmes ifju arája keblére, úgy sietett a magyar nemzet a szabadság oltárához és várt reá szerelmes öleléssel az édes haza“

Lilli kisasszony elpirult, a publikum pedig véget nem érő rivalgással ünnepelte a szószekekről lelépő szónokot.

Kelen dr. volt a nap hőse. Minden oldalról körülfogták, bókokkal elhalmozták. A cigánybanda tuszt zöndített, a főispán Kelen dr.-hoz lépett, megszorította a kezét s azt mondta „ritkán hallottam ilyen szép beszédet.“ A polgármester városunk büszkeségének nevezte s a tűzoltó-főparancsnok azt mondta: „Ennyi tűz, no de ennyi tűz“ s az új fecskendőre gondolt, amit még ki nem próbáltak. A keresztények mind azt mondogatták egymás között: „Ez aztán a zsidó pap“ és a zsidók odasettenkedtek a keresztény notabilitások háta mögé s minden szót hallottak s nagy dicsőségnek tartották a rabbijuk sikerét, nagy felekezeti diadalnak.

A hitközségi elnök ur odalépett a főispán elé s bemutatkozott: „Én vagyok a hitközségi elnök — wie gewöhnlich.“ Rabbiimpressáriónak érezte magát a rasekol. Reinsberg tanító ur boldogan gratulált s azt mondta: „Milyet zöldült a tót galech az irigységtől.“ Kopány mester is bemutatta magát a főispánnak s mikor a főispán barátságosan kérdezte tőle „de genere Kopány?“ Blitz ur hozzátette: „de genere Kopele Krausz.“

A kile lelkesedése határtalan volt. Ott a helyszínen, a sűrűbeli padokon egy kis értekezletet is tartott a vezetőség, amelyben Urbach gabe azt indítványozta, hogy elismerés gyanánt határozzák majd el, hogy megfogják ígérni, hogy elvben fel fogják emelni a rabbi fizetését. „Kost ka Geld.“

Estére pedig még nagyobb ünnepeltetésben volt része a zsolnai rabbinak. Mámoros hangulatban tért haza Russókkal az ünnepélyről s lakásán vendégek gyülekeztek, akik a mai nap eseményeit beszéltek meg. Egy-szerre csak a Zavodje felől hatalmas tömeg közeledett a rabbilakás felé. A polgárság és a diákság fáklyászenét adott a főispánnak s onnan egyenesen a rabbi lakása elé vonultak.

Fáklyatűzzel, dörgő éljenzéssel álltak meg az ablak alatt. Lelkes beszédet modott egy ifju, lelkesen felelt Kelen dr. Mögötte Russó Lilli bájos arca sugárzott a boldog büszkeségtől.

Mikor pedig a fáklyássereg elvonult, Kelen dr. meghatottan sugta Russó Lillinek:

„Lilli! a mai sikeremet magának köszönhetem...“

RATIN.

— Patkány- és egérirtó bacillus „Ratin“ fertőző betegséget plántál az illető állatfaj között és teljesen kipusztítja.

— A m. kir. állami bakteriológiai intézet véleménye szerint „Ratin“ más állatra avagy emberre ártalmatlan.

— Prospektust ingyen küld „Ratin“ Bakteriologiai Laboratorium vezérképviselősege, Budapest, Rottenbiller-utca 30.